

Piyasa Reformu ve Yeni Kent Yoksulluğu: Çin Kentlerinin Yeniden Yapılan(dırıl)masının Ekonomi Politikası

*

Market Reform and the New Urban Poverty: The Political Economy of
Restructuring the Chinese City

Kerem Gökten

Öz

Çin 1978 yılından bu yana sahne olduğu ekonomik reform ve dışa açıklık politikası sonucunda kent toplumu olma yolunda ilerlemektedir. Değişen iktisadi yapı üretim ilişkilerinde ve bunun doğal sonucu olarak çalışma ilişkilerinde dramatik değişikliklere yol açmıştır. Kent mekânı bu değişikliklerin doğrudan görüldüğü bir alan olarak dikkatleri çekmektedir. Bu çalışmada ilk olarak kapitalist reformların yol açtığı gelir dağılımı eşitsizlikleri üzerinde durulacaktır. Bunun ardından eskisine kıyasla çok daha dinamik ve bir o kadar da eşitsiz iktisadi-sosyal görünüm kazanan Çin kentlerinde ortaya çıkan yeni kent yoksulluğu olgusu ele alınacaktır.

Anahtar kelimeler: Çin, Kent Yoksulluğu, Konut Reformu

Abstract

As a result of economic reform and openness policy China is moving towards becoming the urban society since 1978. Changing economic structure has led to dramatic changes in the relations of production and naturally in labour relations. Urban space has drawn attention as an area which has seen these changes directly. This study will initially focus on income inequality caused by capitalist reforms. After that the new urban poverty that emerged in Chinese cities, which have much more dynamic and unequal economic and social appearance compared to the past, will be addressed.

Keywords: China, Urban Poverty, Housing Reform

Giriş

1978 yılıyla birlikte uygulamaya konan “reform ve dışa açıklık” programı, Çin’in küresel kapitalizme kontrollü ve bir o kadar da kararlı bir biçimde eklemelenmesi sonucunu doğurmuştur. Çin bugün gelinen noktada üretim, değişim, yatırım alanlarında küresel kapitalizme eklemelenme sürecini tamamlamış bir ülke görünümünü vermektedir. Eklemelenme programının derinleşmesinin sonucu olarak ülke toplumsal eşitsizliğin minimize edildiği içine kapalı yapıdan, küresel trendlerden doğrudan etkilenen bir yapıya bürünmüştür. Gelişmiş ülkelerde, geçiş ekonomilerinde ve gelişmekte olan ülkelerde kendini gösteren “yeni kent yoksulluğu” sorunu ile küresel piyasa ilişkilerine açılan Çin de karşı karşıya gelmiştir. Ülkenin çeyrek yüzyıla yayılan çift haneli büyüme süreci, eski bir sorun olan mutlak yoksullukla mücadelede kazanımlar sağlamakla birlikte, iktisadi yeniden yapılanma programının yarattığı alt üst oluşlar ülkenin önüne yeni sorunlar koymuştur. Çin’de kent yoksulluğunun ortaya çıkışının parlak büyüme performansı ile aynı döneme rast gelmesi ilk bakışta paradoksal gibi gözükmeyle birlikte durum böyle değildir. Çin’in altına imza attığı büyüme performansının nedeni olarak gösterilen “reform ve dışa açıklık” programının aynı zamanda kentlerde gözlemlenen göreceli yoksulluk sorunun da nedeni olduğu ileri sürülebilir. Önemli kişisel gelir artışlarının yaşandığı bu dönemde, mülkiyet dönüşümü ve çeşitlendirilmesi adı altında hayata geçirilen politikalar; kamu sektöründe çalışanlar için işsizlik tehdidi anlamına gelirken, kırsal alanda ortaya çıkan artık işgücü için sonu çoğunlukla düş kırıklıkları ile biten göç serüveni anlamına gelmiştir.

Bu çalışmada Çin’in güncel iktisadi ve sosyal sorunlarından biri olmayı sürdüren kent yoksulluğu üzerinde durulacak, reformun beraberinde getirdiği toplumsal dönüşümün izleri sürülecektir. İlk olarak ülkede yaşanan demografik dönüşüm ortaya koyulacak ve bunun ardından Çin’in yeryüzünün en eşitlikçi toplumlarından biri iken nasıl diğer uca savrulduğu gösterilmeye çalışılacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde kent yoksulluğunun nedenleri ve bileşenleri üzerinde durulacaktır. Kent yoksullarının en önemli iki bileşeni olan “kente kayıtlı” resmi yoksullar ile kır kökenli göçmen işçilerin karşı karşıya buldukları yaşam ve çalışma koşulları üzerinde durulacaktır. Buna ek olarak, reformun ortaya çıkardığı yeni sınıf yapısının kent mekâ-

nının reorganizasyonu ve kent hakkının kullanımı üzerindeki belirleyici ve ayrıcalıklı etkisi ile konut piyasasını yeniden inşa etmeye yönelik reformun neoliberal ve çatışmalı doğası resmedilmeye çalışılacaktır.

I-Yozlaşma ve Ayrıcalığın Sembolü olarak Kent

Çin’de kent mekânı ve kentleşme süreci son yirmi beş yıla kadar dikkate değer bir gelişme göstermemiştir. Diğer deyişle, Çin toplumu, yeryüzünün en eşitlikçi toplumlarından biri olduğu kadar en “köylü” toplumlarından biri olagelmıştır. Çin Komünist Partisi (ÇKP) eski rejimden kalan hemen her şeyi ortadan kaldırır ya da önemli değişikliklere tabi tutarken, demografik yapıyı değiştirme konusunda çok istekli olmamıştır. Bunun başlıca iki nedeni olduğunu ileri sürmek mümkündür. İlk neden, kır tabanlı bir iktidar stratejisini benimseyen ÇKP’nin, kentleri (özellikle anlaşma limanı kentlerini) batılı/kapitalist yaşam tarzının etkisinde bulunan, kültürel açıdan yozlaşmış *status quo* merkezleri olarak görmesidir. ÇKP, kendisini eski rejim karşısında konumlandığı ölçüde, Kuomintang yönetiminin liman kentlerine odaklanan, sanayileşmeyi değil ticarileşmeyi önceleyen politikalarını Batı işbirlikçiliği ve yolsuzlukla bir tutmuştur (Bai, 2012: 337; Gökten, 2012a: 97). Kırsal alan, ÇKP içi kadro ve program tartışmalarının yükseldiği dönemlerde özellikle Mao ve çevresi tarafından yüceltilmiştir.

İkinci neden benimsenen kalkınma stratejisi ile ilişkilidir. 1953-1957 yıllarında hayata geçirilen ilk kalkınma planı, tarım pahasına sanayileşme olarak nitelenebilecek Stalinist modele dayanmaktaydı. Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) tarihinin ilk önemli kentleşme dalgasının yaşandığı bu dönemde, kent nüfusundaki artış, kırsal nüfus artış hızının üç katından fazla olmuştur. Geri plana itilen tarım sektörü kentlerin ihtiyaçlarını karşılayacak bir performans gösterememiş, kentlerde beslenme maliyetleri (dolayısıyla işgücü maliyetleri) düşürülemediği (Lippit, 1975: 100). Birinci beş yıllık planın kırsal nüfusta yarattığı mağduriyete vurgu yapan Maocu sol kanat, bir yandan hızlı bir kolektivizasyon hareketini başlatırken öbür yandan *hukou*¹ adı verilen kır ile kenti birbirinden

¹Başlangıcı 1951 yılına dayanan *hukou* sistemi önce kentlerde nüfus ve göç hareketlerini izlemek amacıyla uygulanmış, etkin bir toplumsal kontrol aracı haline gelmesi ise 1958 yılında gerçekleşmiştir (Chan; Zhang, 1999: 819-820; Wang, 2004: 21).

yalıtmaya yönelik hane halkı kayıt sistemini hayata geçirmeye başlamıştır. Böylelikle ÇKP liderliği hem doğrudan kırsal üreticiler nezdindeki meşruiyetini güçlendirecek eşitlikçi bir programı hem de gelişimi ertelenemeyecek sanayileşme programının üzerindeki göç baskısını ortadan kaldıracak bir çözümü (*hukou*) hayata geçirmiştir (Satya,1998). Rejimin kıra yönelik bir retorik kullanmasına karşın, kalkınma sürecinde gelişimini önelediği modern sektörlerle ve kentsel istihdama yönelik programlardan, ancak kontrolsüz göç akınlarının önüne set çekilerek bir sonuç alınabilirdi (Chan; Zhang,1999: 820-821).

Yukarıda anlatılanlar, 1950'lerin sonundan itibaren kırdaki kömün örgütlenmesine, kentte "demir pirinç kasesi" adı verilen refah sistemine dayalı bir toplum ve endüstri ilişkileri düzeninin egemen kılındığını ortaya koymaktadır. Demir pirinç kâsesi tabiri kentlerde geçerli olan endüstri ilişkileri sistemini ifade etmek için kullanılmaktadır. Demir pirinç kâsesi, *hukou* tarafından kentli yerleşik olarak kabul edilenlere yönelik düzenli ücreti, ömür boyu istihdamı, ücretsiz eğitim ve sağlık hizmetlerini, çocuk bakımını, garantili emekliliği, sübvans edilmiş beslenme ve barınmayı içeren bir yaşam anlamına gelmekteydi. İşçinin çalıştığı kurum (*danwei*) sosyalist kent yapısının temel hücrelerini oluşturuyor, adeta minik bir refah devleti gibi faaliyet yürütüyordu (Bai, 2012: 338; Peng; Ding, 2012: 262; Wang, 2004: 25). *Hukou*, devletin sınırlı sayıda yurttaşı için uygulamaya koyduğu ayrıcalıklı refah sistemine erişimi kısıtlayan, dolayısıyla onun devamlılığını güvence altına alan bir işlev görmekteydi.

II-Reform ve Kentte Bulunma Ayrıcalığının Aşınma Süreci

Reform öncesi dönemi (1949-1978) karakterize eden düal iktisadi ve toplumsal yapı özellikle 1990'lı yıllardan itibaren tasfiye edilmeye başlanmıştır. 1980'lerin ortasında başlayan geçici ikamet sertifikası uygulamaları ile iş aramak, eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanmak amacıyla kentlerde bulunmanın koşulları esnetilmiş, 1997 yılıyla birlikte işletmeler ve bölgeler arası işgücü hareketliliğinin önündeki kısıtlamalar önemli ölçüde kaldırılmış, ayrıca küçük kentlere yerleşimin önü açılmıştır (Chan; Zhang,1999: 832; Gökten, 2012b: 103). Özellikle kıyı bölgelerindeki küçük ve orta ölçekli kentlerin gelişiminin önünü açan politikanın yanı sıra, kırdaki artık nüfusu emmeye yönelik "mahallinde kentleşme" adı verilen

çözüm hayata geçirilmiştir. “Toprağı bırak, fakat köyü bırakma” sloganı ile yürütülen politikalar sonucunda birçok kasabaya kent statüsü verilmiş, potansiyel göçmenler en azından istatistiksel anlamda “yeni kentliler” konumuna yükseltilmişlerdir² (Zhu, 2000: 414; Bai, 2012: 338).

Kent nüfusunun artışına neden olan tek dinamik mahallinde kentleşme değildir. Daha önemli ve idari olmayan dinamik kentlere yönelen göç dalgasıdır. Komünlerin tasfiyesi ve tarımsal verimlilikte kaydedilen artışlar neticesinde ortaya çıkan kırsal artık emek sorununu küçük, emek yoğun sanayi işletmeleri³ ile çözmek isteyen rejim, bu konuda 1990’ların sonuna kadar başarılı olmuş, bu işletmelerin gelişimi mahallinde kentleşmeyi beraberinde getirmiştir. Diğer gelişmiş ülkelerde görülmeyen kırsal sanayileşmeye dayalı bu özgün çözüm modeli, 1990’ların ikinci yarısında ayrıntılarına burada girilmeyecek nedenlerle⁴ işlememeye başlamıştır. Çin’in küresel kapitalizme kararlılıkla eklemeli olduğu “reform ve dışa açıklık” sürecinde etki alanını arttıran kapitalist değer yasaları kendi hükmünü okumaya başlamış; kentlere yönelik nüfus akını, *hukou* rejiminin liberalleştirilmesi ve mahallinde kentleşme gibi yasal düzenlemelere ve istatistiksel yeniden gruplandırmalara kulak asmayan bir mahiyete bürünmüştür.

Tarımda uygulamaya konan reform (dekolektivizasyon) politikaları, yerel hükümetlerin gerçekleştirdiği arazi gaspları, ekolojik tahribat gibi nedenlerle topraklarından/üretim araçlarından kopan kitleler, KKK’lerin rekabetçilik ve istihdam yaratma kapasitesinin büyük ölçüde ortadan kalkmasının da etkisiyle 1990’ların ikinci yarısı ile birlikte legal ve illegal yollarla kentlerin

² Harvey bu süreci, Lefebvre’in izinden giderek kent ve kır arasındaki belirgin ayrımın silikleşmesi olarak okur. Süreç sermaye ve devlet eliyle hayata geçirilmekte ve eşitsiz coğrafi gelişime yol açmaktadır. Tarımsal faaliyetten koparılan kitleler bir gecede işsiz-güçsüz kentsel rantiyerlere dönüşmektedir (2008: 36)

³ Köy ve kasaba işletmeleri (KKİ) adı verilen bu iktisadi birimler yeni değildir. Büyük İleri Atılım Dönemi’nin (1958-1961) ünlü arka bahçe fırınları bu işletmelerin atalarıdır. KKİ’ler, 1980’lerin ortasına kadar kırsal kolektiflerin çatısı altında madencilik, tarım araçları, çimento ve hidroelektrik enerjisi alanlarında faaliyet yürüten, tercihli finansal ve vergi düzenlemelerinden yararlanan birimlerken; bu tarihten sonra özel girişimin baskın olduğu tekstil, oyuncak, gıda işleme, deri ürünleri imalatı, saat yapımı ve ulaşım gibi emek yoğun alanlarda etkinlik göstermişlerdir (Williams, 2001: 168; OECD, 2005: 179; Fu, Balasubramanyam, 2003: 30; Field vd., 2006: 4-5).

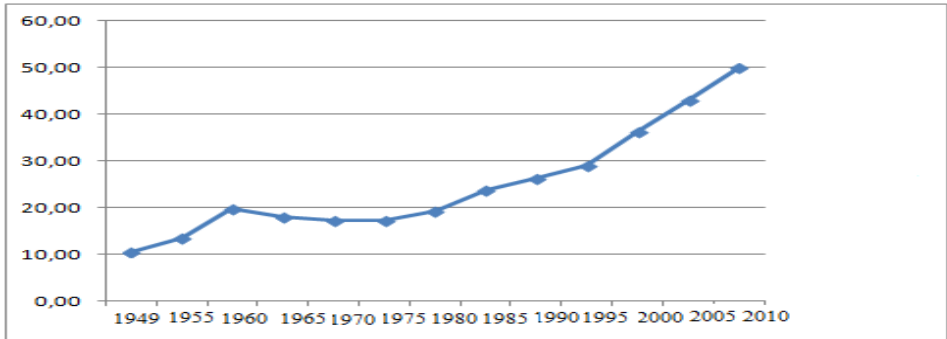
⁴ Bu nedenlere ilişkin olarak bkz. Ho vd, 2003; Williams 2001 ve OECD 2005.

yolunu tutmuştur. Söz konusu zaman diliminde Çin ekonomisinin gösterdiği işgücü yoğun, “mucizevi” büyüme performansının üsleri olan kıyı metropollerinin özellikle inşaat ve hizmetler sektöründe sunduğu yeni istihdam olanakları, özellikle genç nüfus üzerinde etkili olan daha kaliteli bir yaşam ve iyi bir gelecek umudu kentlere göçün çekici etkenlerini oluşturmuştur (Bai, 2012: 338; Gabriel, 2006: 54; Gökten, 2012a: 318; Song vd. 2009: 51). Zhu, süreci Çin’in 1990’lı yıllara damgasını vuran ihracat ve doğrudan yabancı yatırım odaklı kalkınma stratejisine atıfla dışarıdan kentleşme olarak tanımlamaktadır (2000: 414).

Tüm bu gelişmelerin sonucunda, Çin gerek gelişmiş gerekse gelişme yolundaki ülkelerde gözlemlenen oranların oldukça uzağında olmakla birlikte kendi ölçütlerinde kentte yaşayan bir toplum haline gelmiştir. ÇHC’nin ilan edildiği yıl olan 1949’da nüfusun yalnızca yüzde 10,64’ü kentlerde yaşarken, bu oran 2012’de yüzde 52,57’ye (711 milyon kişi) yükselmiştir. 2011 yılı kentte yaşayan insan sayısının kırkı geride bıraktığı yıl olarak tarihe geçmiştir. 2012 itibariyle nüfusu bir milyon üzeri olan kent sayısı 127’ye çıkmıştır (NBSC, 2013, Tablo 3-1, 12-1).

Şekil 1, yerleşim yeri kompozisyonunda gerçekleşen değişimi ortaya koymaktadır. Yeryüzünün tartışmasız en köylü toplumunun üzerinde yaşadığı ülke, 1950’lerde sahne olduğu ilk kentleşme dalgasının ardından bu alanda yerinde saymıştır. *Hukou* rejiminin en katı haliyle uygulandığı 1960-1980 aralığında demografik hareketlilik adeta dondurulmuştur. 1990’ların ikinci yarısında başlayan nüfus hareketi “bitmeyen ikinci dalgayı” temsil etmektedir.

Şekil 1. Kentte Yaşayan Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı (% , 1949-2010)

Kaynak: NBSC, 2013, Tablo 3-1.

Mahallinde kentleşme ve uzun yıllardır yüzde 1'in altında seyreden doğal nüfus artışı ile kıyaslandığında kent nüfusunun artışıdaki ana faktörün göç olduğu açık biçimde ortaya çıkmaktadır. Kentleşme, ÇKP eliyle inşa edilen "sosyalist" piyasa ekonomisinin ya da daha doğrudan bir ifade ile, küresel kapitalizme, emeği stratejik bir rezerv olarak kullanarak eklemlemeye dayalı gelişme stratejisinin olmazsa olmaz bir unsuru olarak gündemdedir. Bu kentleşme sürecinin küresel ekonominin istikrarını etkileyen sistemik bir boyutu olduğu da vurgulanmalıdır. Karayolları, dev alışveriş merkezleri, özel güvenli konutlar, havaalanları vb.. Çin'in kentsel peyzajında görülen çarpıcı değişikliklerin sürmesi, küresel likidite fazlasının ve aşırı birikmiş sermayenin absorbe edilmesi açısından kritik bir önem arz etmektedir. Çin kentleri ekonomik büyüme sonucu "büyüyen" mekânlar olmaktan çıkmış, bizatihi ekonomik büyümeyi uyaran mekânlar haline gelmişlerdir. Çin'in kentleşmesi ara malı, hammadde ve tüketim malı talebini küresel ölçekte uyarılmaktadır. Avustralya, Şili, Arjantin, Brezilya gibi hammadde, Almanya gibi sermaye malı ihracatçıların bir gözü sürekli olarak Çin'de devam eden spekülasyon kentleşme sürecinin üzerindedir (Harvey, 2012: 11-12, 57; 2008: 29-30).

Başlı başına sancılı ve spekülasyon bir süreç olan kentleşmenin, dünyanın en kalabalık ülkesinde çok daha sancılı bir hal aldığı kolaylıkla ileri sürülebilir. Ulaşımdan eğitim-sağlık hizmetlerine, işsizlikten altyapı-çevre sorunlarına kadar geniş bir yelpazeye yayılan sorun alanlarına ilişkin değerlendirmelerde bulunmak bu çalışmanın kapsamını aşmaktadır. Çalışmada sıralanan alanlara yer yer gönderme yapılacak olmakla birlikte ağırlıklı olarak kent yoksulluğu ve kent yoksullarının barınma koşulları üzerinde durulacaktır.

III-Daha Kentli, Daha Zengin, Daha Eşitsiz..

Çin ekonomisinin reform ve dışa açıklık izlencesinin uygulamaya konulmasının ardından rekor büyüme oranlarının altına imza attığı bilinen bir gerçektir. Her ne kadar 1990'larda başlayıp 2010'a değin süren çift haneli büyüme ortalamalarına geri dönmek artık zor gözükse de Çin, dünyanın en hızlı büyüyen ekonomileri arasında bulunmaktadır⁵. 2007-2008 Küresel

⁵ 1990-2000 ve 2000-2010 döneminde ülkenin ortalama büyüme hızı sırasıyla yüzde 10,65 ve yüzde 10,84 olmuştur (UNCTAD, 2014).

Finansal Krizi sonrasında yavaşlayan ve son üç yılda yüzde 7'lere gerileyen büyüme hızı⁶, Çin'in içinde bulunduğu yapısal dönüşüm programına ve iktisadi geleceğine yönelik birtakım kaygılara yol açmakla birlikte ülkenin küresel kapitalizmin büyüme motoru olma misyonunu sürdürdüğü gerçeğini ortadan kaldırmamaktadır.

Reform ile başlayan dönemde yüzde 10'un üzerinde bir büyüme ortalaması tutturarak ülkenin gayri safi yurtiçi hasılası (GSYİH) reformun başladığı 1978'e göre yaklaşık 24 kat, kişi başına geliri ise yaklaşık 17 kat artış göstermiştir (NBSC,2013, Tablo 2-5). Modern ve modern öncesi zamanların en etkileyici büyüme performansının neticesinde Çin, yukarı orta gelirli ülkeler grubuna terfi etme başarısını göstermiştir.

Parlak büyüme performansının neticesinde Çin yoksulluk sorununun önemli ölçüde hafiflediği bir ülke görünümüne kavuşmuştur. Tablo 1 1981-2010 dönemine ilişkin yoksulluk verilerinden oluşmaktadır.

Tablo 1. Çin'de Yoksulluk Göstergeleri (1981-2010)*

Yıl	İnsan Sayısı (%)	Yoksulluk Boşluğu (%)	Watts Endeksi
2010	23,30	7,38	0,1008
2008	28,45	9,58	0,1330
2005	36,17	12,18	0,1710
2002	50,87	20,50	0,3040
1999	62,03	25,95	0,3888
1996	66,35	27,03	0,3994
1993	79,68	37,45	0,5766
1990	85,08	41,31	0,6458
1987	83,76	38,29	0,5965
1984	93,00	47,46	0,7576
1981	97,90	59,55	1,0514

Kaynak: Dünya Bankası yoksulluk veri tabanı (PovcalNet) kullanılarak hesaplanmıştır, (<http://iresearch.worldbank.org/PovcalNet/index.htm?3>)

*Yoksulluk eşiği için günde 2 ABD Doları ya da altında gelir etme ölçütü benimsenmiştir.

⁶2012 ve 2013 yıllarında yüzde 7,7 büyüyen Çin'in, 2014'te yüzde 7,6, 2015 ise yüzde 7,5 büyüyeceği tahmin edilmektedir. Bu oranlar son 15 yılın en düşük büyüme oranlarıdır. Bu yumuşak olmayan yeniden dengeleme sürecinde küresel finansal krizin etkileri kadar Hu-Wen yönetiminde başlayan, ülkenin ihracat ve yatırım odaklı ekonomisini iç pazar ve tüketim odaklı hale dönüştürme gayretleri de etkili olmuşa benzemektedir (World Bank, 2014a: 1-2).

Tablo 1’de sergilendiği üzere, 1981 yılında ülke nüfusunun tamamına yakını yoksulluk eşliğinin altında iken bu oran günümüzde yüzde 23,3’e gerilemiştir⁷. Tabloda yer alan alternatif yoksulluk hesaplamaları da aynı duruma işaret etmektedir. Yoksulluk oranındaki bu azalışa karşın Çin’in mensubu bulunduğu yukarı orta gelirli ülkeler arasında iyi bir yerde olduğunu söylemek olanaklı gözükmemektedir.⁸ 2011 yılı verilerine göre 250 milyon insan günde 2 ABD Dolarının (\$) altında gelir elde etmektedir. Buna ek olarak, orta gelir düzeyindeki ülkeler için artık pek açıklayıcılığı kalmayan günlük 1,25 \$ üzerinden yapılan hesaplamada Çin’in gösterdiği tüm ilerlemeye karşın nüfusunun yaklaşık onda birinin (%9,2) aşırı yoksulluk çizgisinin altında bulunduğu gerçeği gözden uzak tutulmamalıdır (World Bank, 2014b; 2014d). Özetle Çin’in yoksullukla mücadelede gösterdiği başarı, meseleye uluslararası karşılaştırmalar ve aşırı yoksulluk açısından yaklaşıldığında gölgenmektedir.

⁷ Yüzde 97,9’luk oran Çin’in reformun başladığı dönemde orta gelirli bir ülke olmadığı göz önüne alınarak değerlendirilmelidir. O dönem için daha çok az gelişmiş ülkeler için kullanılan günlük 1,25\$’lık kazanç kriterini benimsemek daha uygun olacaktır. Bu kriter üzerinden yapılan hesaplamada 1981 yılı için yoksulluk çizgisinin altında yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranı %84,27 olmakta, yoksulluk boşluğu ve Watts endeksi sırasıyla %39,45 ile 0,6105 değerlerini almaktadır (World Bank, 2014b). Buna ek olarak 1981 yılı kapitalist piyasa ilişkilerinin henüz pek kök salmadığı, kırdaki kömün örgütlenmesinin kentte ise “beşikten mezara” olarak nitelenebilecek çalışma ilişkisi düzeninin sürmekte olduğu bir yıldır. Eğitim, sağlık, barınma gibi hizmetlerin sosyalist ekonomilerde adeta birer serbest mal olduğu gerçeği anımsandığında; Dünya Bankası’nın parasal gelire dayalı yoksulluk kriteri anlamını yitirecektir.

⁸ Çin’de günde 2\$’dan düşük gelir elde edenlerin toplam nüfusa oranı, yukarı orta gelirli ülkeler arasında bulunan Meksika, Malezya, İran, Brezilya gibi ülkelerin çok üzerindedir. Adı geçen ülkelerde söz konusu oranlar sırasıyla şöyledir: %4,13, %2,32, %8,1 ve 6,82 (World Bank, 2014c).

Tablo 2. Çin’de Kent Yoksulluğu (1981-2011)*

Yıl	İnsan Sayısı (%)	Yoksulluk Boşluğu (%)	Watts Endeksi
2011	2,14	0,46	0,0056
2008	4,82	1,09	0,0133
2005	9,46	2,14	0,0292
2002	15,76	3,64	0,0470
1999	28,11	7,34	0,0948
1996	34,72	9,05	0,1167
1993	46,25	13,21	0,1728
1990	62,63	19,46	0,2655
1987	62,40	16,31	0,2088
1984	83,20	25,18	0,3238
1981	91,63	33,34	0,4530

Kaynak: Dünya Bankası yoksulluk veri tabanı (PovcalNet) kullanılarak hesaplanmıştır, (<http://iresearch.worldbank.org/PovcalNet/index.htm?3>)

*Yoksulluk eşiği olarak günde 2 ABD Doları ya da altında gelir etme ölçütü benimsenmiştir.

Tablo 2’de yer alan veriler konumuzla doğrudan ilgili olan kent yoksulluğuna ilişkindir. Buna göre 1981 yılında kentte yaşayanların yüzde 91,63’ü günde 2\$’dan az gelir elde ederken, bu oran 2011 itibariyle yüzde 2,14 gibi düşük bir orana gerilemiştir. Mutlak yoksulluk oranındaki gerilemeye bakılırsa Çin’de kent yoksulluğu gibi bir olgunun bulunmadığı kanısına varılabilir. Ancak bu parasal gelir odaklı ve bölüşüm ilişkilerini göz ardı eden yüzeysel bir değerlendirme olacaktır. Çin’in içinde bulunduğu reform süreci fırsatlarla olduğu kadar eşitsizliklerle de yüklü bir süreçtir. Ortalama bir Çinli reform öncesi döneme göre kat be kat fazla parasal gelir elde etmekte, ancak bu gelirini sosyalist döneme kıyasla daha fazla bütçe kalemi arasında (eğitim, sağlık, kira, sigorta primi vb.) bölüş-türmektedir. Hizmetlerin metalaşmasının neden olduğu ek yaşam maliyetlerinin yanı sıra, ortalama bir Çinli parasal gelirini esnek istihdam koşulları altında elde etmekte ve reform öncesi döneme kıyasla daha fazla çalışmaktadır.

Öte yandan, Dünya Bankası’nın günlük 2\$ kazanç kriterine göre yapılan hesaplama sonucu ortaya çıkan kent yoksulluğu oranı, Çin’in resmi rakamlarının bile altındadır. Asgari Yaşam Standardı Programı’ndan (AYSP) yararlananların kent yoksulu sayıldığı ülkede 2012 yılı itibariyle 21,5 milyon kişi bu yardımdan yararlanmaktadır. Buna göre kent nüfusu-

nun yüzde 3'ü kent yoksulu sayılmaktadır (NBSC, 2013, Tablo 21-27). 21-23 milyon aralığında istikrar kazanan kent yoksulu sayısı Çin ölçeğindeki bir ülke için büyük bir sorun teşkil etmemektedir. Ancak, AYSY'nin ölçüt olarak benimsenmesinin yetersiz olduğuna, gerçek kent yoksulluğu oranının yüzde 4 ila 8 arasında olduğuna yönelik çalışmalar bulunmaktadır (Wu; Huang, 2007: 172). Yukarıdaki oranlardan hangisi benimsenirse benimsenirsin, ülkelerinde *mingong* adıyla anılan ve sayıları 200 milyonu aşan kır kökenli göçmen işçi arasında işsiz durumda bulunan yaklaşık 25 milyon kişi ne istatistiklere ne de sosyal yardım programlarına dâhil edilmektedir (Chan, 2010: 667)⁹. Tüm bu nedenlerle kent yoksulluğu reformun en önemli toplumsal maliyetlerinden biri olarak görülmekte ve araştırmacıların gündemini meşgul etmektedir.

ÇKP yönetimi, kapitalist dünya piyasasına eklemelenmeye dayalı kalkınma yolunu benimsediği süreçte, ülke dünyanın üretim ve ihracat üssü haline gelmiş, ancak 1990'lı yılların sonu ile birlikte ülke büyüme performansı ile olduğu kadar kapitalist restorasyonun ortaya çıkardığı toplumsal maliyetlerle de gündeme gelmeye başlamıştır. Rejim, önemli gelir artışlarına imza atmakla birlikte, gelir artışına indirgenemeyecek olan çalışma standardı ve yaşam kalitesinin geliştirilmesi gibi konularda aynı başarının uzağında kalmıştır. Reel gelir artışının söz konusu olduğu durumlarda ise emeklerini satarak yaşamlarını sürdüren geniş kitleler, iktisadi büyümenin altında bir gönenç artışına razı olmuşlar, diğer deyişle ücretlilerin GSYİH'den aldığı pay gerilemiştir. 1995 yılında %51,4 olan ücret/GSYİH oranı 2007 yılında %42,4'e düşmüştür. Ancak, küresel kriz koşullarında Çin işçi sınıfının kötü yaşam ve çalışma koşullarına karşı yükselen tepkiyle birlikte kayıpların bir kısmı geri alınmıştır. Bu gelişmeler neticesinde ücret/GSYİH oranı 2012 yılı için %45,6'ya yükselmiş gözükmemektedir (Gökten, 2012b:116; Qi, 2014: 23).

Yukarıdaki paragraftaki ifadeler gelir dağılımı ve göreceli yoksulluk sorununu gündeme getirmektedir. İzlenen iktisadi gelişme yolunun sosyalizm amaç ve önceliklerine ne ölçüde uygun düştüğü tartışması bir yana, Çin 35 yıl öncesine göre bambaşka bir ülkedir. İktisadi ve toplumsal ya-

⁹ 2010 itibarıyla *mingong*ların aylık ortalama gelirlerinin tam zamanlı çalışan bir kent işçisinin aylık ortalama gelirinin %50'sini ancak aştığı yönünde araştırma sonuçları bulunmaktadır (Wang, 2012: 430).

şam daha dinamik bir görünümüne kavuşmuştur. Ancak tüm bunlar, bölüşüm tartışmasını ortadan kaldırmamaktadır. Deng'in salık verdiği politikalar neticesinde "önce zengin olmasına" izin verilenler ile reformdan çok daha sınırlı kazanımlar elde eden çalışan sınıflar arasında dozu son yıllarda artan gerginlikler ortaya çıkmaktadır. Servetin belli ellerde toplanması süreci Gini ve MLD¹⁰ endekslerine yansımıştır. Reformun miladı olarak kabul gören 1978 yılında 16 değerini alan Gini katsayısı, ÇKP içi tartışmaların son bulduğu ve reformun radikal biçimde uygulandığı 1990'larla birlikte hızla yükselmeye başlamış, endeks 1990'da 32,43; 1999'da 39,23 değerini almıştır. 2000'lerle birlikte mutlak eşitsizliği temsil eden kritik eşiğin (40) üzerine çıkan endeks, 2004 yılında 46,9 ile adeta zirve yapmıştır. Gini katsayısının değeri 2010 yılı için 42,06 olarak hesaplanmıştır (World Bank, 2014b; UNDP, 2007: 282; Kochhar, 2008: 17). Gini katsayısının ülke geneline dair ortaya koyduğu gelir dağılımında bozulma olgusu, kentler için hesaplanan katsayılar da yansımıştır. 1981 yılında 18,46 olan katsayının, 1990, 1999 ve 2011 yıllarında aldığı değerler sırasıyla 25,59; 31,55 ve 35,56'dır (World Bank, 2014b). Tablo 3, "reformcu" Çin'de kentsel gelir dağılımının bozulma seyrini ondalık gelir dilimleri üzerinden ortaya koymaktadır.

Tablo 3. Gelirin Ondalık Dilimlere Göre Bölüşümü (Kent,%)

Yıllar	En düşük dilim	2. dilim	3. dilim	4. dilim	5. dilim	6. dilim	7. dilim	8. dilim	9. dilim	En yüksek dilim
2011	3,07	4,26	5,31	6,35	7,39	8,56	9,95	11,82	14,96	28,33
2005	2,97	4,39	5,42	6,44	7,52	8,72	10,16	12,05	14,99	27,34
1999	3,38	4,68	5,80	6,84	7,90	9,03	10,36	12,12	15,01	24,88
1993	3,81	5,16	6,25	7,24	8,21	9,24	10,43	11,98	14,50	23,18
1987	4,81	6,52	7,45	8,25	9,04	9,85	10,76	11,84	13,38	18,10
1981	5,23	6,77	7,63	8,39	9,15	9,91	10,77	11,79	13,18	17,18

Kaynak: Dünya Bankası yoksulluk veri tabanı (PovcalNet) kullanılarak hesaplanmıştır, (<http://iresearch.worldbank.org/PovcalNet/index.htm?3>)

¹⁰ Alternatif gelir dağılımı endeksi olan MLD'ye göre 1981'de 0,1386 olan endeks 1999'da 0,2543'e, 2010'da 0,3201'e yükselmiştir. Kentsel alana yönelik MLD değerleri 1981'de 0,0590; 1999'da 0,1650; 2011'de 0,2113 olarak hesaplanmıştır (World Bank, 2014b).

Tablo 3, reform ve dışa açıklık izlencesinin gittikçe daha eşitsiz gelir paylaşımına yol açtığını bir başka açıdan ortaya koyar. 1981 yılında en düşük gelir düzeyine sahip ondalık kesim ile en yüksek gelir elde eden ondalık kesim arasında 3,3 kat gelir farklılığı bulunurken, bu oran 1990'larla birlikte hızla artmaya başlamıştır. 1999 yılında iki gelir grubu arasındaki fark 7,4 kata çıkmıştır. 2005 yılında 9,2 kata ulaşan gelir eşitsizliği artışı duraklamış, 2011'e kadar yerinde saymıştır.

Resmi verilere göre hazırlanan Tablo 4, gelir dağılımındaki bozulmayı kişi başına gelir artışları üzerinden ortaya koymaktadır. 1995-2012 aralığında kentlerde ortalama kişi başına gelir artışı %529 iken, bu oran en yüksek gelirli yüzde onluk gelir dilimi için %749, en düşük gelirli ondalık dilime girenler için sadece %323 olmuştur. 1995 yılında en zengin yüzdelik dilimdekiler, en yoksul yüzdelik dilimdekilerden 3,8 kat fazla kazanırken bu oran 2012 yılında 7,6 kata ulaşmıştır.

Tablo 4. Kişi Başına Gelir Artış Oranları, (1995 ve 2012)

	1995	2012	Artış (%)
Ortalama	4.288	26.958	529
En düşük %10	2.178	9.209	323
En yüksek %10	8.231	69.877	749

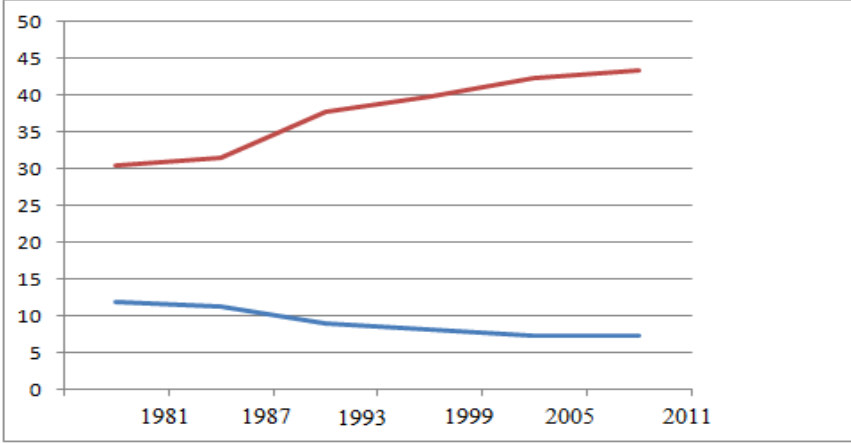
Kaynak: 1995 yılı için Wang, 2004: 41; 2012 yılı için NBSC, 2013, Tablo 11-6'daki veriler kullanılmıştır.

Karşılaştırma ortalama kişi başına düşen harcanabilir gelir üzerinden yapıldığında, 2012 itibarıyla kent nüfusunun en düşük gelir düzeyine sahip ondalık kesiminin kişi başına düşen harcanabilir gelirinin, kent ortalamasının 1/3'ü kadar olduğu görülmektedir (NBSC, 2013, Tablo 11-6). Wang bu oranın öteden beri yüzde ½ olduğuna işaret etmiştir, bu da gelir dağılımındaki bozulmayı ortaya koyan bir başka göstergedir (2012: 427).

Şekil 2, gelir dağılımı sorununa en az ve en çok gelir elde eden yüzde yirmilik dilimler açısından yaklaşmaktadır. 1981 yılında kentlerde 2,5 kat olan gelir makası sürekli açılmakta, 2011 itibarıyla 5,9 kata çıkmaktadır. Özetle kent yoksulluğu esas olarak göreceli yoksulluk boyutuyla dikkati çekmekte, Çin kentleri yalnızca popüler gündeme sıklıkla yansıyan "yeni" zengin sınıflara değil, yeni yoksul sınıflara da ev sahipliği yapmakta; orta-

ya çıkan yeni sınıf yapısı iki zıt kutup üretmektedir (Kochhar, 2008: 4; Wu; Huang, 2007: 169).

Şekil 2. Gelirin En Az Gelir Elde Eden %20'lik ve En Çok Gelir Elde Eden %20'lik Dilimlere Göre Bölüşümü (Kent, %)

Kaynak: Dünya Bankası yoksulluk veri tabanı (PovcalNet) kullanılarak hesaplanmıştır, (<http://iresearch.worldbank.org/PovcalNet/index.htm?3>)

IV-Kent Yoksulluğunun Nedenleri ve Bileşenleri

Dünya Bankası'nın günlük 2\$'lık kazanç ölçütünün, 1990'lı yıllardan itibaren gündeme gelen ve araştırmalara konu olan kent yoksulluğunu ve bunun ortaya çıkardığı toplumsal etkileri anlamada yetersiz kalacağına daha önce işaret edilmişti. Çin'deki kent yoksulluğunu, Deng'in 1992 Güney Turu ertesinde hız kazanan kapitalist restorasyon sürecinden bağımsız okumak mümkün değildir. Bu tarihten itibaren reform ve dışa açıklık politikasının mahiyetine yönelik parti içi tartışmalar sona ermiş, kentsel reform devlet işletmelerinin idari ve iktisadi etkinliğini arttırmakla sınırlı bir süreç olmaktan çıkmış, piyasanın etki alanını genişletici politikalar izlenmeye başlanmıştır. İşgücü piyasasının yeniden inşası, devlet işletmelerinin mülkiyet reformuna/dönüşümüne tabi tutulması, doğrudan yabancı sermaye girişlerinin büyük ölçüde serbestleştirilmesi 1990'lara damgasını vuran gelişmelerdir. Bunlar arasında kentte çalışanları en doğrudan etkileyen gelişme, esnek işgücü piyasasının rejim eliyle yeniden inşasıdır.

1990'ların ikinci yarısında egemen kılan bireysel sözleşme düzeni neticesinde tam zamanlı ve sürekli istihdam rejimi ortadan kalkmaya başlamış, kamu işletmelerinin iktisadi etkinliğini arttırmak gerekçesi ile işçi çıkarma ve erken emeklilik politikaları hayata geçirilmiştir¹¹. "Demir pirinç kasesi" parçalanmış, ücret dışı finansal ödemelere son verilmiş, işletme temelinde örgütlenmiş sosyal güvenlik sistemi ortadan kaldırılmıştır. "Yükü azalt, fazlayı kaldır" vecizesiyle hayata geçirilen politikalar sonucunda, küçük ve orta ölçekli devlet işletmeleri, mülkiyet dönüşümü (*zhuanzhi*) ya da daha açık bir ifadeyle özelleştirme sürecine "toplumsal yüklerinden" kurtulmuş olarak girmişlerdir (Song vd., 2009: 50-51; Kochhar, 2008: 6; Taylor vd., 2003: 28-29, 91).

Kent yoksulluğunun ikinci başat nedeni ülke ekonomisinin geçirmiş olduğu yapısal dönüşümdür. 1978 yılında çalışan nüfusun yüzde 70,5'i birincil sektörde istihdam edilirken bu oran 1990'ların sonunda yüzde 50 sınırına kadar dayanmış, 2012'de yüzde 33,6'ya gerilemiştir. Buna karşılık, ikincil sektör istihdamının toplam istihdamdan aldığı pay 1978'teki yüzde 17,3 iken 2012'de yüzde 30,3'e yükselmiştir. 1978 yılında en az işçi istihdam eden sektör olan üçüncül sektör, 2012'de en çok işçiyi istihdam eder hale gelmiştir (%36,1) (NBSC, 2013). Yapısal değişimin birincil sektörden üçüncül sektöre doğru gerçekleşen sektörel kayma kadar önemli bir diğer boyutu mülkiyet yapısındaki değişimdir. 1978 yılında kent istihdamının yüzde 99,8'i devlet işletmeleri ve kolektif işletmeler tarafından gerçekleştirilirken, bu oran 1995'te yüzde 75,6'ya gerilemiştir. Asıl dramatik düşüş bu yıldan sonra başlamış, kamu sektörünün kentsel istihdamdaki payı 2000'de yüzde 41,4'e, 2007'de yüzde 24,4'e, 2012 yılında ise yüzde 20'ye düşmüştür (NBSC, 2007; 2013). Özellikle mülkiyet yapısındaki dramatik değişiklik nedeniyle işlerini kaybeden kitlelerin yeniden istihdamında önemli güçlüklerle karşılaşmıştır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nun 1995 yılında başlattığı yeniden istihdam projeleri başarısızlıkla sonuçlanmış, yeniden istihdam oranları her geçen yıl gerilemiştir (Kochhar, 2008: 22-23). Friksiyonel işsizlikten en fazla devlet işletmelerindeki işlerini kaybeden geleneksel/imalat sanayi işçileri etkilenmiştir. İstihdam yaratma sürecinin merkezine yerleşen bilgisayar, elektronik finansal aracılık, banka

¹¹ Resmi istatistikler bu sancılı adaptasyon sürecinde 45 milyon kamu işçisinin işten çıkarıldığı ifade edilmektedir (NBSC, 2007).

ve sigortacılık, biyoteknoloji vb. alanlarda faaliyet yürüten özel işletmeler, çoğu 40 yaşın üzerinde olan, değişen ekonomik yapıya uyumsuz eğitim ve becerilere sahip işçileri ya tercih edilmemişler ya da geçici ve enformel olarak istihdam edilmişlerdir (Wu; Huang, 2007: 176; Lau, 1997: 52; Hart-Landsberg; Burkett, 2006: 24). Bazı eski sanayi merkezleri ve doğal kaynak odaklı kentler kent işsizliğini en ciddi boyutlarıyla yaşamaktadır (Song vd.,2009: 51).

Üçüncü önemli faktör kentlere yönelik dev göç dalgasıdır. Daha önce vurgulanan itici ve çekici faktörler nedeniyle birçok *mingong* kentlere akın etmiş; çoğunluğu vasıf gerektirmeyen, tehlikeli ve düşük ücretli işlerde üstelik sosyal güvenlik şemsiyesinden dışlanmış bir biçimde çalışmak zorunda kalmışlardır (Song vd., 2009: 51-52; Bai, 2012: 343; Cai, 2012 :122). Resmi istatistikler, kentlerde kalıcı yerleşim kaydı bulunmayan bu kitleyi dalgalanan nüfus başlığı altında ele almakta ve bu gruptaki insan sayısını 2012 yılı için 236 milyon olarak açıklamaktadır (NBSC, 2013).

İki alt sisteme (kent-kır) dayalı geleneksel sosyal refah sisteminin işgücü ve sermaye piyasalarının serbestleşme sürecinde işlemez hale gelmesi son önemli faktör olarak dikkati çekmektedir (Li vd., 2008: 6-7). ÇKP, Hu-Wen liderliğinin 2005 yılında ilan ettiği “Ahenkli Toplum ve Bilimsel Yönetim” doktrini çerçevesinde eğitim, sağlık, çevre, toplu taşıma, sosyal güvenlik alanlarını kapsayan sosyal reform harcamalarını arttırmış olmakla birlikte; gerek finansal kısıtlar gerekse bizzat reform programının piyasa doğasından kaynaklanan kısıtlardan ötürü arzuladığı hedeflere ulaşamamıştır (Yongnian, 2009: 15).

Kent yoksullarının gruplandırılmasına yönelik literatürde farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Örneğin Kochhar (2008) üçlü, Wang (2004) altılı, Song vd. dördümlü gruplandırmaya gitmişlerdir. Çalışmada -kent yoksulluğunun kapsamında önemli bir değişiklik yaratmamakla birlikte- ülkedeki kent yoksulları beş grup altında toplanacaktır. Bu gruplardan ilki çalışmayacak durumda olan engellilerden, hiçbir gelir kaynağı olmayanlardan ve yasal koruyucusu bulunmayan yaşlı ve yetimlerden oluşur. Geleneksel yoksul olarak adlandırılan bu grup ülkeye dönüş yapan diaspora mensuplarını, Kültür Devrimi esnasında kırdaki çalışmaya gönderilen, ancak hastalık ve sakatlıklar nedeniyle kentlere dönen gençleri ve Kültür Devrimi'nin politik mağdurlarını da kapsar. İkinci grubu işsizler oluşturur. Üçüncü grubu emeklilik gelirleri daha önce çalıştıkları kurumlar tarafından sağla-

nan emekliler oluşturur. Emeklilik gelirlerinin çalışılan firmadan firmaya farklılaştığı, hatta iflas hali ve finansal darboğaz dönemlerinde önemli tahsilat güçlüklerinin yaşandığı bu sistemde birçok işçi emeklisi kent yoksulları arasına katılmaktadır. Dördüncü grup yoksul öğrencilerden oluşur. 1990'lara gelinene değin eğitimin parasız olduğu, devletçe barınma ve beslenme ihtiyaçlarının karşılandığı üniversiteler reform izlencesinin radikalleşmesinden nasibini almıştır. Beslenme ve barınma maliyetlerine katlanmak zorunda kalan kır kökenli ve düşük gelirli ailelerden gelen öğrenciler, kişisel gelir artışlarının çok üzerinde gerçekleşen harç zamları ile karşı karşıya kalmış; ayrıca kitap, bilgisayar gibi eğitim-öğretim materyallerinin giderlerini karşılamakta güçlük çekmeye başlamışlardır¹². Öğrenciler arasındaki yoksulluk önemli bir sosyal istikrarsızlık unsuru olarak dikkatleri çekmeye başlamıştır. Kent yoksulluğunun sonuncu ve resmi istatistiklerce tanınmaları halinde en büyük bileşeni haline gelecek kırsal göçmen işçilerdir. Kır kökenli işçiler, kent yaşamının her alanında kendilerini tüm varlıklarıyla göstermelerine karşın kent yoksulluğu istatistiklerinde ismen anılmamakta, sosyal yardım programlarından yararlanamamaktadırlar (Song vd., 2009: 48; Kochhar, 2008: 29-30; Wang, 2004: 32, 45-49).

Burada vurgulanmadan geçilmemesi gereken bir nokta kent yoksullarının kompozisyonundaki çarpıcı değişimdir. Çin'in reform ve dışa açıklık politikası açısından kritik bir eşiği temsil eden 1995 yılında, kent yoksullarının yüzde 82'sini reform öncesi dönemde de sosyal yardım programlarından yararlanmakta olan- geleneksel yoksullar oluştururken, bu oran 2005'te yüzde 4'e gerilemiştir. Reformun en radikal on yılının sonunda sosyalist ülkelerde nadir rastlanan bir kategori olan işsizlik¹³ ortaya çıkmış ve bu grup kent yoksullarının yüzde 40'ını oluşturur duruma gelmiştir (Song vd., 2009: 48-50). Kırsal kökenli göçmen işçiler de hesaba katkı

¹² 2007 itibarıyla en düşük üniversite harç tutarı, "kente kayıtlı" yerleşiklerin ortalama kişi başı harcanabilir gelirinin %36'sı kadardır. Bu oran gelişmiş ülkelerde %20'nin altındadır (Bingqi, 2011 : 193).

¹³ Kentlere ilişkin resmi işsizlik oranı 1990 yılında %2,5 iken, 2000'li yıllarla birlikte yüzde 4'ün üzerine çıkmış ve bu düzeyde sabitlenmiştir (NBSC, 2012, Tablo 4-17). Hükümete ait bir düşünce kuruluşu kent işsizliği oranını yüzde 8-9 aralığında vermektedir (Kochhar, 2008: 20). Yine bir Çin üniversitesi tarafından yapılan araştırmaya göre kentsel işsizlik oranı 2011 yılı için yüzde 8 olarak hesaplanmıştır (Southwestern University of Finance and Economics, 2012).

linca günümüzde kent yoksulluğunun ezici bir kısmının “yeni kent yoksullarından” oluştuğu görülmektedir.

V-Yeni Kent Yoksulluğu=İçerdekiler+Dışardakiler

Bu alt başlıkta yeni kent yoksullarının en büyük iki bileşeni olan eski devlet işletmeleri ve kolektiflerde çalışan işçiler ile kır kökenli göçmen işçilerin içinde bulunduğu koşullara daha yakından bakılacaktır. İşçi sınıfının bu iki bileşeni her ne kadar Mao sonrası reform politikalarından çoğu kez olumsuz etkilenmiş olsalar da homojenlik göstermemekte, farklı hukuksal konumları ve sosyo-kültürel kökenlerinden ötürü farklı yoksullaşma deneyimleri yaşamaktadırlar. Kırsal ve kentsel işgücünü birbirinden yalıtan *hukou* rejiminin liberalleştirildiği bir ortamda, “kente kayıtlı” işçiler ile kır kökenli işçiler sık sık aynı açık işler için karşı karşıya gelseler de farklı statü, yasal hak ve yaşam koşullarından ötürü ayrı ayrı değerlendirilmelidirler (Liu vd, 2008: 23-24).

ÇKP hükümeti, 1980’lerin başından itibaren, kendi hesabına çalışma ve ortak girişim gibi özel işletme formlarına faaliyet izni vermekle birlikte, ekonomik sistemde 1990’lara kadar esaslı bir değişim olmamıştır. Devlet mülkiyeti baskın mülkiyet formu olmayı sürdürmüş, 1992 itibariyle kent istihdamının yüzde 92,8’i devlete ait işletmeler ve kolektiflerce gerçekleştirilmiştir. 1993 yılı ile birlikte hayata geçirilen sosyalist piyasa ekonomisi programı neticesinde, merkezi işgücü tahsis sistemi aşama aşama ortadan kaldırılmış, tam istihdam uygulaması ve maddi olmayan refah ödemelerine son verilmiştir. Özel firmalarla rekabet etmek durumunda kalan devlet işletmeleri ve kolektifler mülkiyet yapılarını ve yönetim mekanizmalarını değiştirmek durumunda kalmışlardır. Gerçekleşen iflas ve şirket birleşmelerinin yanı sıra mülkiyet dönüşümü adıyla uygulamaya konan özelleştirme programı neticesinde birçok kamu işçisi erken emekli edilmek ve işten çıkarılmak suretiyle yeni işgücü piyasasına fırlatılmıştır (Liu vd., 2008: 27-28). Plandan piyasaya geçiş sürecinin kurbanı olan “içerdekilerin” çalışma ilişkilerinin devam ettiği varsayılmış ve işsiz ilan edilmemişlerdir (*xiagang*). *Xiaganglar* üç yıllığına yukarıda sözü edilen yeniden istihdam merkezlerine yönlendirilmişler, bu süre zarfında temel yaşam ödeneğinden yararlanmış ve yeniden istihdama yönelik eğitim programlarına tabi tutulmuşlardır. Bu süre sonunda iş bulamayanlar, yeniden istihdam

programının dışında bırakılmış ve istatistiklere işsiz olarak girmişlerdir (Solinger, 2002: 316-318). Resmi işsiz durumuna düşen kişilere iki yıllığına işsizlik sigortası ödemesi yapılmıştır. Ortalama işçi ücretinin yarısından az olan bu ödemeyi alan işsizlerin bir bölümü bu süre zarfında da iş bulamamış, eyalet hükümetlerince belirlenen mutlak yoksulluk eşiği üzerinden ödeme yapan AYP'nin ana yararlanıcıları arasındaki yerlerini almışlardır (Liu vd., 2008: 30; OECD, 2002: 566-567)¹⁴. AYP, yararlanıcı sayısı ve kapsamı genişletilmekle birlikte, kentlerdeki ortalama kişi başı harcanabilir gelirin yaklaşık yüzde 15'ine karşılık gelen bir ödeme gerçekleştirebilmekte ve bu oran her geçen yıl gerilemektedir (Peng; Ding, 2012: 270).

Gerek alınan tazminatların gerekse temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik ödemelerin çok sınırlı olduğu bu düzende, *xiaganlar* çeşitli nedenlerle yeni işgücü piyasasından dışlanmışlardır. Yıllarca uzun süreli, ancak düşük ücretli istihdam koşulları altında çalışan kamu işçilerinin, yeniden istihdam merkezlerinde verilen "kendi işini kur" öğüdünü uygulamaya geçirmeye yetecek kadar birikimleri bulunmamaktadır. Buna ek olarak *xiaganlar* kır kökenli göçmen işçiler karşısında ne yaş ne de eğitim-beceri açısından karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptirler (Liu vd, 2008: 28-29).

¹⁴ İktisadi yeniden yapılanma sonucunda gündeme gelen kent işsizliği ve yoksulluğundan kaynaklanan toplumsal sorunları azaltmak amacıyla 1993 yılında Şangay'da uygulanmaya başlanan, 1999 yılında ülke genelinde hayata geçirilen AYP, yerel yoksulluk çizgisinin altında kalan kent kökenli yurttaşların yararlandığı ana sosyal yardım programı durumundadır. AYP, mutlak yoksulluk çizgisini kriter olarak benimseyen, katı yararlanma koşulları olan bir programdır. Programın, Hu-Wen liderliğine gelinene dek, yeni kent yoksullarının sosyal haklarını tanımaya yönelik bir anlayıştan çok işten çıkarılan kamu emekçilerinin tepkilerini dindirmeye ve sosyal istikrarı tehdit etmelerini anlamaya yönelik pragmatik bir anlayışla uygulandığı ileri sürülmektedir. 2001 yılına kadar kent nüfusunun yüzde 1'inden azının yararlanabildiği sisteme, bu yıldan itibaren eyalet hükümetleri ve merkezi hükümet finansal katkı yapmaya başlamıştır. Programdan yararlananların sayısı ilk yıllarda büyük bir artış göstermiş, son on yıllık zaman zarfında 22-23 milyona sabitlenmiştir. Bu sayı kentte yerleşik kabul edilenlerin yüzde 3 ila 4'üne karşılık gelmektedir. Program son yıllara gelinene dek temel yaşam ihtiyaçlarını karşılamamanın ötesinde bir içeriğe sahip değildi. Yeni yoksullarda refah bağımlılığı yaratmamak adına hayatta kalma eşiğinin ötesine geçmeyen program; temel eğitim, sağlık, barınma gibi insani gelişmenin olmazsa olmaz unsurlarını kapsam dışında bırakmıştı. Programdan yararlananları "refahtan çalışmaya yönlendirme" anlayışı sürmekle beraber son on yılda programın kapsamı genişletilmiş, yardımdan yararlanma eşiği yoksulluk eşiği ile uyumlu hale getirilmiştir (Peng; Ding, 2012: 261-265; NBSC, 2013, Tablo 21-27; Wu; Huang, 2007: 183).

Xiaganlar, her ne kadar resmi istatistikler tarafından kent yoksulluğunun en büyük parçası olarak gösterilseler de en az onlar kadar önemli bir diğer bileşen istatistiklerde kendilerine yer bulamayan *mingonglar*dır. 1990'larla birlikte kent nüfusunun artmasında önemli rol oynayan bu kır kökenli işçi grubu, *hukou* rejimindeki statüleri (dışardakiler) gereği formel ve düzenli istihdam olanaklarından yararlanamamakta, bazı sektörlerden dışlanmaktadır. Kentsel işgücü piyasasında adil muamele görmeyen bu yarı proleter kitle inşaat, ev hizmetleri, garsonluk, çocuk ve yaşlı bakımı gibi kent yerleşiklerinin yapmak istemediği zor, tehlikeli, kirli ve aşağılayıcı davranışlara sık maruz kalınan işlere koşulmaktadır (Liu vd., 2008 : 26, 31-32; Wang, 2004: 29; Chan, 2010: 664).

*Mingong*ların geçici yerleşik statüsünde olmalarından kaynaklanan dezavantajları bununla sınırlı değildir. Kurumsal ya da daha açık ifade ile eğitim ve sağlık hizmetlerinden, sosyal refah sisteminden dışlanmanın yanı sıra sosyal, kültürel dışlama ile karşı karşıya kalmaktadırlar (Liu vd., 2008: 32; Chan, 2010: 660).

Serpilip büyüyen Çin kentleri, çocuklarının eğitimi için ek ücret ödeyen, 8-10 m²'lik¹⁵ ve önemli altyapı sorunları bulunan yaşam alanlarına sıkışan, doktor, hastane ve ilaç giderlerini kendileri karşılayan, "kente kayıtlılar" tarafından sosyal-kültürel dışlanmaya ve izolasyona maruz kalan, özetle kent hakkını kullanamayan milyonlarca göçmen ile doludur (Liu vd., 2008: 32-33). Kentteki yaşamları ekstra yaşam maliyetleri, enformel istihdam, düşük ve düzensiz ücret ile karakterize edilebilecek *mingonglar*, piyasa reformları ile birlikte ortaya çıkan kentsel işgücünün heterojenleşme sürecinin en önemli parçasıdır. Her ne kadar yeni kuşak *mingonglar* haklarını savunma konusunda daha bilinçli ve dirençli olsalar da mücadeleden çok işbirliğini tercih eden, sınıfsal aidiyetten çok yerel aidiyetlerin ağır bastığı bu yeni sınıf fraksiyonuna kolektif bilincin aşılmasında alınacak önemli bir mesafe bulunmaktadır (Chan, 2010: 660).

¹⁵ En düşük gelirli yüzde 5'lik ve 10'luk dilimde yer alan ailelerin ortalama hanehalkı sayısının ülke ortalamasının (2,86) üzerinde olduğu düşünülürse yaşam alanlarının/standartlarının ne kadar düşük olduğu daha iyi anlaşılır. En düşük yüzde 5'lik gelir diliminde yer alan bir aile, 10 metre civarındaki bir yaşam alanını 3,33 kişi paylaşmak durumundadır (NBSC, 2013, 11-6).

VI-Kent Yoksulları ve Neoliberal Konut Reformu

Barınma ve yaşam koşulları hanehalkı yoksulluğunun önemli göstergeleridir. Sosyalist planlı ekonomide kentlerde konut temini kamu sektörü tarafından gerçekleştirilmekteydi. Konut temini, güvenceli çalışma ile birlikte refah sisteminin en önemli unsurunu oluşturmaktaydı. Yoksulluktan çok eşitsizlikten kaygılanan reform öncesi ÇKP, zaman zaman güçlüklerle karşılaşsa da kentte çalışanlarına konut tahsis etmeyi başarmıştı. Sembolik bir kirası olan, ancak düşük standartlı bu konutlarda kişi başına düşen alan 3m² civarındaydı ve 1949-1980 döneminde konut standartlarını iyileştirmeye yönelik bir adım atılmamıştı (Wang, 2004: 71; Wang&Murie,1996: 973-974).

1980'lerin başında sosyalist planlamadan sosyalist piyasaya geçiş sürecinde birçok alanda olduğu gibi kentsel konut alanında da politika değişiklikleri yaşanmış, süreç 1994 sonrasında hızlanmıştır (Wang, 2004: 71-72). Kentlerin artık geleneksel sanayiler yerine, doğrudan yabancı yatırımların da etkisiyle serpilmeye başlayan yeni sanayiler ve hizmetler sektörüne ev sahipliği yapmaya başlaması kent mekanının yeniden organizasyonunu beraberinde getirmiştir. Mekânsal reorganizasyon faaliyeti, kaçınılmaz olarak sosyalist sosyal konut sisteminin ticarileştirilmesini gündeme getirmiş; irili ufaklı yapsatçılar, gayrimenkul sektörünün ana tedarikçileri haline gelmişlerdir.¹⁶ Konut ve diğer gayrimenkullerin üretimi ve değişimi alanında yaşanan bu köklü değişimlerin, resmi ve gayri resmi kent yoksullarının barınma ve yaşam koşulları üzerinde önemli etkileri olmuştur (Wang, 2004: 71; 2012: 424).

1980'li yıllar kamu sektörünün baskın olduğu kentsel konut sisteminin ticarileştirilmesine yönelik çeşitli girişimlere sahne olmuştur. Bu reform girişimleri üç grupta toplanır. Kente kayıtlı bulunanlara yönelik inşa maliyetine ev satışları (1979-1981), sübvansiyonlu yeni konut satışları (1982-1985) ve kapsamlı konut reformu (1986-1988). Bu girişimler ile kamu sektörünün kira gelirlerinin artırılması, konut edinme yardımının yaşama

¹⁶ Çin'de yaşanan bu süreç küresel trendden bağımsız okunamaz. Konut ve diğer gayrimenkul piyasalarının yeniden yapılandırılması, son otuz yıllık zaman zarfında dünya genelinde uygulamaya konulan liberal reçetelerin en ön sıralarda yer almıştır. Özellikle Eski Sovyetler Birliği ve Çin, sundukları büyük özelleştirme ve monetizasyon fırsatları nedeniyle öne çıkmışlardır (Forrest; Hirayama, 2009: 998).

geçirilmesi ve kamuya ait konutların içinde yerleşik bulunanlara satılması amaçlanmıştır. Erken reform dönemindeki satışlar, kullanım hakkının ve bu hakkın ailenin yeni nesillerine devrinin satın alınması anlamına gelmekteydi. Konut alımı, sahiplerine onları gayrimenkul piyasasında satma hakkı vermemekteydi (Wang, 2004: 72; Wang&Murie,1996: 974-977). 1990'larla birlikte deneme/ısınma süreci yerini büyük çaplı kamu konutu satışlarına, kentsel konut piyasasının yeniden inşası yolunda atılan kararlı adımlara bıraktı (Wang vd., 2012: 345)

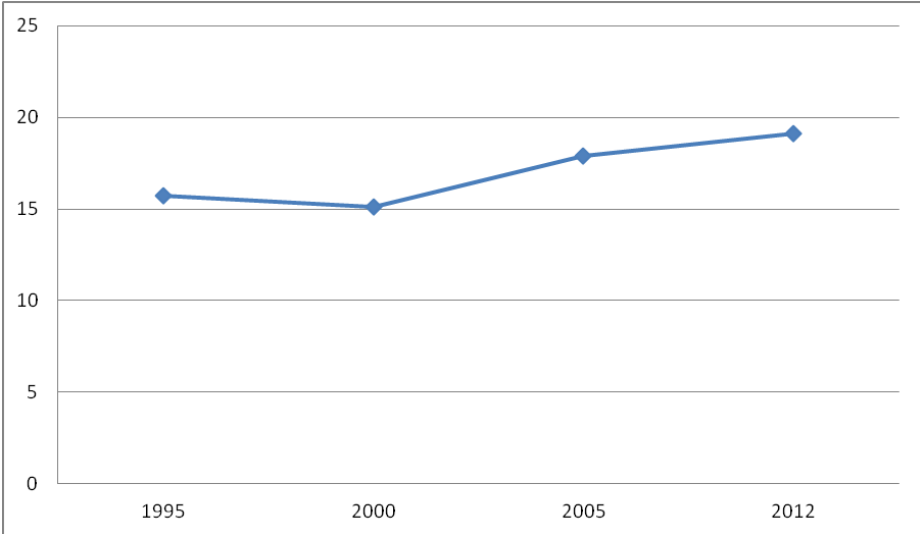
Yerleşim alanlarının yeniden metalaştırılması sürecinde 1994 yılı ile birlikte -1988'den bu yana tartışılan ancak bir türlü uygulamaya konamayan- bir sonraki aşamaya geçilmiştir. Açılan reform paketinin içeriği, düşük ve orta gelirli hanehalklarına sosyal konut edindirilmesi, yüksek gelirli ailelere yönelik ticari konut arzının genişletilmesi, kamu ve özel konut tasarruf programlarının önünün açılması, yeni konut sigortası ve finansman sistemleri, standardize edilmiş, mülk değişimi ve yenilenmesi ile yönetim piyasasının oluşturulması olarak özetlenebilir. Konut piyasasının yeniden inşası sürecinde merkezi hükümet aktif bir rol üstlenmiş, ücretsiz arazi temini ve kamu bankalarının kredi musluklarının açılması yoluyla konut yapım maliyetleri düşürülmüştür. Merkezi hükümetin izlediği piyasa dostu politika, uygun fiyatlı konut piyasası gelişiminin ana mekanizması haline gelmiştir (Wang, 2004: 72-73). Hükümet, 1998 yılında neoliberal konut piyasası reformunu son aşamaya taşıma yolunda bir kritik müdahalede daha bulunmuştur. Kamu sektörüne ait işletmelerin doğrudan konut edindirme ve bu alanda yatırım yapma yetkileri ellerinden alınmış, konut destekleri parasallaştırılmıştır. Böylelikle tüm kamu sektörü çalışanlarının konut ihtiyaçlarının doğrudan piyasa tarafından karşılanmasının önü açılmıştır (Wang, 2004: 73; 2000: 855). Böylelikle 1990'ların ilk yarısında başlayan konut özelleştirmeleri hız kesmemiş, bizzat devlet bankaları eliyle kurulan düşük faizli mortgage düzeni tarafından teşvik edilmiştir¹⁷. 1997 yılında kentlerdeki konutların yüzde 80'i kamu mülkiyetinde iken, bu oran beş yıl gibi kısa bir süre içinde yüzde 20'ye düşmüştür. Kamunun elini inşaat piyasasından çekme politikası ülkede faaliyet yürü-

¹⁷Beş yıl üzeri borçlanma için geçerli olan nominal gösterge mortgage faiz oranı 1997 yılında %12,4 iken, bu oran 2000 yılında %5,04'e düşmüş, izleyen yıllarda % 1,5 civarında istikrar kazanmıştır (Chen, 2013: 314).

ten inşaat şirketlerinin sayısında da dramatik değişikliklere neden olmuştur. 1990'ların başına kadar kentlerde faaliyet yürüten inşaat şirketlerinin tamamı devlet ve kolektif birimlere aitken, 1995 yılında özel şirketler sektöründe varlık göstermeye başlamıştır. 2000'li yıllarda özel inşaat şirketlerinin sayısı hızla artmış, 2012 yılında sektörde faaliyet gösteren şirketler içindeki payları yüzde 88'e yükselmiştir (Wang, 2012: 424; Wang vd. 2012: 347; Chen, 2013: 311; NBSC, 2013, Tablo 15-1).

İzleyen yıllarda ticari konut piyasasının gelişimi ekonomik büyüme için anahtar bir konuma yükselmiş, konut yatırımlarının GSYİH'ye oranı sürekli olarak artmıştır. 1995 yılında konut yatırımları/GSYİH oranı sadece yüzde 5,2 iken, bu oran 2005'te yüzde 8,6'ya, 2012'de ise yüzde 13,8'e yükselmiştir (NBSC, 2013, Tablo 2-1 ve 5-2). Şekil 3 aynı dönem aralığı için konut yatırımlarının toplam sabit sermaye yatırımlarından aldığı paydaki değişimi göstermektedir. Konut yatırımları küresel finansal krize karşın hız kesmemekte, toplam sabit sermaye yatırımlarına yaklaşık yüzde 20'lik bir katkı sağlamaktadır.

Şekil 3. Konut Yatırımlarının Toplam Sabit Sermaye Yatırımları İçindeki Payı (1995-2012,%).

Kaynak: NBSC, 2013. Tablo 5-2'deki veriler kullanılarak hesaplanmıştır.

Bugün gelinen noktada konut piyasası reformlarının, kamuya ait konutların bu konutlarda yerleşik bulunanlara satılması ve konut standartlarının iyileşmesi anlamında amaçlarına ulaştığı ileri sürülebilir. Reform öncesi dönemde 3m² olan kişi başı kullanılabilir alan 1990'ların sonuna dek mütevazı bir artış göstermiş, 10m² sınırına dayanmıştır. Asıl sıçrama bundan sonra gerçekleşmiş, günümüzde kişi başına düşen kullanım alanı 30m²'nin üzerine çıkmıştır (Wang, 2012: 430; NBSC, 2013, Tablo 11-1). Ancak reform sürecinin eşitsiz doğası konut alanında da kendini göstermekte, reformun kentsel dönüşüm ve konut ayağı da kazanan ve kaybedenleri ile gündeme gelmektedir. Kentlerde genel konut ve yaşam koşullarındaki önemli iyileşmeler ile farklı sosyal ve ekonomik gruplar arasındaki eşitsizliğin derinleşmesi eş anlı gerçekleşmektedir. Konut reformunun gerçek yararlanıcıları üst düzey kamu çalışanları olmuş, reform politikaları yoluyla "önce zenginleşen"lerle birlikte¹⁸ aşırı kalabalık geleneksel konut alanlarını bırakmış; kentlerin peyzajını ciddi ölçüde değiştiren yüksek kaliteli apartmanlara yerleşmişlerdir (Wang, 2004: 73; Wang, 2012: 430, 438-439; Xu vd., 2009: 894-895).

Yeni sosyo-ekonomik gruplar kentsel reformun kazananları konumundayken, reformcu Parti-Devlet ile yakın ilişkileri bulunmayan devlete ait işletmelerde ve kolektiflerde çalışan sanayi işçileri sınırlı ve kısa dönemli yararlar elde etmişlerdir. *Mingonglar* ise öngörülebileceği üzere formel konut piyasasından dışlanmış, enformel konut piyasasında kiracı konumuna itilmişlerdir. Devrim öncesinin bakiyesi olarak görülen, geleneksel konut bölgelerinde yaşayan ve planlı ekonomik sisteme başarılı biçimde entegre edilemeyen gruplar da kent reformunun getirilerinden sınırlı ölçüde yararlanmışlardır (Wang, 2004: 73).

VII-Kent Yoksullarının Barınma Koşulları

Yukarıda değinildiği üzere konut piyasası reformu, kent yoksullarının yaşadığı konutların kalitesini arttırmak ve onlara yönelik yeni sosyal ko-

¹⁸ ÇKP, "önce zenginleşen"leri yeni sosyo-ekonomik gruplar olarak kavramsallaştırmıştır. Parti üyeliğine de kabul edilmeye başlanan bu gruplar şunlardır: özel sermayeli bilgi ve teknoloji yoğun kuruluşlarda çalışan üst düzey yöneticiler ve profesyoneller, yabancı firmaların yönetici ve teknik personelleri, aile şirketi sahipleri, kendi hesabına çalışanlar, özel şirket sahipleri, kamuda çalışan akademisyen ve profesyoneller (Wang, 2004: 33).

nutlar üretmekten çok, yüksek standartlı hatta lüks konut üretimi üzerine odaklanmıştır. Birçok resmi ve gayri resmi kent yoksulu oldukça kötü koşullar altında yaşamaktadır. Hane geliri ile konut büyüklüğü arasında güçlü bir korelasyon bulunmaktadır. Pekin için yapılan bir alan araştırmasına göre “kente kayıtlı” düşük gelirli ailelerin yüzde 8,5’i kişi başına 10m²’den küçük alanlarda yaşamını sürdürmekte, bu oran kır kökenli göçmenlerde yüzde 12,2’ye yükselmektedir. Düşük gelirli hanelere yönelik, ancak kır kökenli göçmenleri kapsam dışı bırakan bir diğer çalışmaya göre kişi başına düşen alanın 10m²’den düşük olduğu hane oranı yüzde 27,5’tir. Hanehalklarının yüzde 63,6’sı sürekli oturacak bir konuta sahip değildir. Söz konusu araştırmaya katılan hanehalklarının temel insani ihtiyaçlarını giderme imkanları da çok kısıtlıdır. Düşük gelirli ailelerin yalnızca yüzde 50’si özel tuvalete sahiptir. Bu oran kişisel banyo kullanımında yüzde 36’ya gerilemektedir. Ucuz konut üretiminin öncüsü olarak gösterilen Çin başkentinde hanelerin yüzde 20’sinden fazlası çeşme suyu şebekesinden yararlanamamakta, yüzde 30’undan fazlası kanalizasyon hizmetinden mahrum kalmaktadır (Wang, 2012: 431-432; Wang; Murie, 2011: 245).

Kent yoksullarının yaşam ortamlarının kalitesini artırma seçeneklerinden biri olan kentsel dönüşüm, bu işlevinden ziyade yerel hükümetlerin kentlerin yoksulluk ve geriliğini makyajlama işleviyle öne çıkmışa benzenmektedir. Gayrimenkul geliştirme şirketleri bu süreçte etkin rol oynamış, çok katlı/prestijli konut üretimi hızlanmıştır (Wang, 2004: 80).

Cazibesini yitirmiş eski kent merkezleri, reform öncesi dönemde sanayi işçileri için inşa edilen konutlar, topraksız çiftçi ve *mingong*ların yaşayanların çoğunluğunu oluşturduğu köykentler (varoşlar) elverişsiz konutların yoğunlaştığı bölgeler olarak dikkati çekmektedir. Bunlardan geleneksel yoksul aileler ile bazı göçmenlerin ikamet ettiği eski kent merkezleri ve devlet işletmeleri ile kolektiflerden kovulan işsizlerin yoğunlaştığı sanayi işçisi konutları, 2000’li yıllarla birlikte kentsel dönüşüme konu olmuşlardır. Reformun yeniden derinleştirdiği sınıfsal farklılıklar kentlerin mekânsal reorganizasyonunda kendini en açık biçimde göstermektedir. Kent merkezlerindeki arazi fiyatlarının artmasına bağlı olarak yıkık dökük geleneksel evlerin yerini yeni apartmanlar almaya başlamıştır. Sözü edilen yeniden dizayn sürecinde eski konut sahiplerine indirimli yeni konutlar teklif edilirken, geriye kalan konutlar piyasa fiyatları üzerinden satışa su-

nulmuştur. Başlangıçta cazip görünen kentsel dönüşüm birtakım hayal kırıklıklarına yol açmıştır. Orijinal konut sahiplerine dağıtılan yeni konutların standartları birçok örnekte beklentileri karşılamamış, eski konut sahipleri düşük pazarlık güçleri nedeniyle piyasa değeri daha düşük olan alt katlarda oturmak durumunda kalmışlardır. Buna ek olarak, düzenli bir gelire sahip olmamalarına karşın mülklerini nakit paraya çeviren birçok aile, yeni konutlarına yerleşmek için gayrimenkul şirketlerine ödemeleri gereken tutarları karşılamakta güçlük çekmişler, kentlerin çeperlerine itilmişlerdir. Mekânsal reorganizasyon sürecinde zor kullanımına, bina yıkımına, arazi gasplarına ve şeffaf olamayan arazi devirlerine başvurulmuştur. Kentsel dönüşümün yarattığı rant furyasından yararlanma peşindeki yerel yönetimler, gayrimenkul geliştiricileriyle birlikte hareket etmiş, boşaltılan arsalar yüksek kar oranlarıyla müteahhitlik firmalarına devredilmiştir (Wang, 2004: 34, 80-81; 2012: 430; Xu vd., 2009: 894-895, Harvey, 2012: 19).

Tüm bu olumsuzluklara karşın, hanehalklarının yüzde 80'i arazilerini yeni konut yapımı için gayrimenkul şirketlerine devretmeyi ve orijinal muhitlerinde yapılacak yeni konutlarına dönmeyi istemektedir. Yoksul hanehalklarının yarısı buldukları konutları değiştirmek istemekte, ancak başta kredi temini olmak üzere çeşitli finansal güçlükler nedeniyle buna imkan bulamamaktadırlar (Wang, 2004: 81).

Bu gelişmeler altında köy-kentler gerek resmi kent yoksulları gerekse *mingongların* ana yerleşim alanı olarak öne çıkmaktadır. Kentlerin genişlemesine bağlı olarak yarı-kentleşmiş alanlar haline gelen/getirilen kent çevresindeki kırsal alanlar, artan göçmen işçilere ve kentsel dönüşüm mağdurlarına ev sahipliği yapmaktadırlar (Wang, 2012: 430-432).

VIII-Kent Yoksullarına Yönelik Konut Politikaları

1990'ların sonuna kadar hayata geçirilmeye çalışılan kamuya ait konutların satışı, kira gelirlerini artırma politikaları, konut yardım fonunun kurulması, kamu kurumlarının konut inşa yetkisinin kaldırılması, orta ve düşük gelir gruplarına yönelik uygun fiyatlı konut ve kiralık ev projeleri gibi erken dönem uygulamaları, esas olarak sosyalist konut tahsis sisteminin reformuna yönelik olmuştur. Adı geçen politikalar, kent yoksullarının yaşamlarına pek dokunmamıştır (Wang, 2000: 855-856).

Kent yoksulları kamu konutu satışlarından pay alamadıkları gibi konut yardım fonundan da yararlanamamışlardır. Birçok kolektif ve küçük özel işletmenin bu fona gerekli katkıyı sun(a)maması fonun katkısını sınırlandırmıştır. Konut yardım fonu yoluyla konut edinenlerin önemli bir bölümü, düzenli geliri olan ve kredi bulabilecek durumda olan orta gelir grubu mensuplarından oluşmuştur (Wang, 2012: 433).

Doğrudan kent yoksullarına yönelik konut programları, 1998 yılı sonrasında hayata geçirilmek istenmiştir. Program uyarınca hükümet destekli kiralık konut ve uygun fiyatlı konut edindirme projelerinin yanında ticari konut üretimi de gerçekleştirilmek istenmiştir. Hiç kuşku yok ki, programın kent yoksullarına hitap eden kısmı hükümet destekli kiralık konutla ilgili olmaktadır (Wang, 2012: 434).

Konut reformunun çerçevesi böyle çizilmişken dışsal bir şok (1997 Asya Krizi) ile karşılaşmış, hükümet ihracatta yaşanan kuvvetli düşüşler karşısında çözümü iç talebi uyarmakta bulmuştur. Yüksek büyüme hızını koruma arayışında, konut ve diğer gayrimenkul geliştirme faaliyetleri bir can simidi olarak görülmüştür. İnşaat sektörünün, birçok sektöre yönelik talebi canlandırabilecek yeni bir büyüme kutbu olarak öne çıktığı bu süreçte, gayrimenkul geliştirme firmaları öncülüğünde ticari konut üretimi baskın hale getirilmiş, hükümet destekli uygun fiyatlı konut üretimi destekleyici pozisyona itilmiştir. Henüz emekleme aşamasında olan ucuz kiralık konut uygulaması ise birçok kentte geri plana itilmiştir (Huang, 2012: 945; Wang, 2012: 434; Wang vd., 2011: 346).

IX-Deregülasyondan Reregülasyona

2007-2008 küresel finansal krizi, iç tüketimi uyarmaya yönelik politikaları yeniden ve bu kez daha uzun vadeli bir biçimde gündeme getirmiştir. Başta ABD olmak üzere ihracat pazarlarında gözlemlenen kriz sonucunda konut yatırımları, büyümenin can simidi olarak yeniden gündeme gelmiş, "ahenkli toplum" doktrinin de etkisiyle kiralık konut ve uygun fiyatlı konut projeleri için ayrılan kamu kaynakları arttırılmıştır. Merkezi hükümetin 2008 krizi sonrasında izlediği yumuşak iniş politikasından aşırı ısınan yüksek standartlı ve lüks konut sektörü de nasibini almış, bu projelere yönelik arazi arzı kısıtlanarak konut stoku kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. İktisadi amaçlarla sosyo-politik amaçları bir arada gerçekleştirmeye

yönelik çabalar çerçevesinde, elverişli konut hakkı temel bir insan hakkı olarak politika metinlerinde kendine yer bulmuş, yerel hükümetler yoksul ve düşük gelirli ailelere yardım ve destekte bulunmakla görevlendirilmiştir. Tüm evlerin mutfak, banyo, tuvalet, yeterli miktarda yatak odasına ve elektrik-gaz imkânına sahip olması gerektiği vurgulanmış, Kent-Kır Kalkınma ve Konut Bakanlığı programın uygulayıcı ve denetleyicisi olduğu belirtilmiştir (Huang, 2012: 944-945; Wang, 2012: 435; Wang, 2004: 74). Küresel finansal krizin yarattığı ihracat ve istihdam kayıplarıyla baş etmek amacıyla 2008 yılı sonunda açılan 4 trilyon Yuan (yaklaşık 586 milyar \$) tutarındaki kurtarma paketinin yüzde 10'u sübvansiyonlu konut yatırımları için ayrılmıştır (Huang, 2012: 946-947; Harvey, 2012: 61).

Düşük gelirlilere yönelik konut yatırımları için ayrılan bu tutar, 2000'lerin başından bu yana artış eğiliminde bulunan konut piyasasındaki fiyatları daha da yukarı çekmiştir¹⁹. Fırlayan konut fiyatları ve artan toplumsal huzursuzluk, büyüme hedefleriyle bir arada yürütülmeye çalışılan "koruyucu karşı hareket" in başarısız olmasına neden olmuş, iddialı bir program olarak yola çıkan sosyal konut programı hedeflerine ulaşamamıştır. Bununla birlikte merkezi hükümet 2010 sonrasında sosyo-politik hedeflerle büyüme hedefi arasında bir denge arayışına girmiştir. Konut fiyatlarındaki artışları ve kar marjlarını kontrol etmeye yönelik önlemler alınmıştır. 90m²'den büyük evler için istenen teminatlar arttırılmış, aynı müdahale aracına başvurularak ikinci ve üçüncü konut sahipliği güçleştirilmeye çalışılmıştır. Spekülatif konut talebini önlemeye yönelik politikaların yanı sıra uygun fiyatlı konut inşası için ucuz arsa üretimine hız verilmiştir. Arazi politikalarına ek olarak, 2010 yılında 3,7 milyon konut inşası gerçekleşmiştir. 2011-2015 döneminde 36 milyon sübvansiyon edilmiş konut yapılması hedeflenmektedir (Huang, 2012: 947, 957; Wang vd., 2012: 353). Merkezi yönetim bu yolla hem sermaye fazlasının değerlendirileceği bir alan açmakta hem de ucuz konut üretimi yoluyla toplumsal hoşnutsuzluğu gidermeye çalışmaktadır (Harvey, 2012: 64-65).

¹⁹ Yeni konut enflasyonu dalgası 2009 Nisanında başlamıştır. 2009 yıl sonu itibariyle kentlerde ortalama konut fiyatları bir önceki yılın aynı dönemine göre %7,8 artmıştır. Piyasalara yönelik bu desteğin 2009 sonunda kaldırılmasına karşın, fiyat artışlarının önü alınamamış, 2010'un ilk çeyreğinde en büyük 70 Çin kentindeki yeni ticari konutların ortalama fiyatı bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %15,9 artış göstermiştir (Wang vd., 2012: 353).

Ne var ki, yoksul ve düşük gelirli için uygulamaya konulan yeni sosyal konut politikaları, *mingonglar* açısından önemli bir yenilik getirmekte, marjinalleştirme sorunu varlığını sürdürmektedir. Her ne kadar Devlet Konseyi, 2006 yılında göçmen işçilerin ikamet ettiği konutların güvenlik ve hijyen koşullarının yerel hükümetlerce düzenlenip denetleneceğine ilişkin bir yönerge yayımlamış olsa da bu alanda alınması gereken önemli bir yol vardır. Kır kökenli işçilere yönelik en dikkati çeken projeler yatakhane semtlerdir. Şangay, Guangdong, Nanking gibi metropollerin banliyölerinde inşa edilen konutlar, işçilerin barınması amacıyla firmalara kiralanmaktadır. Bunun yanı sıra, çok sayıda *mingong* istihdam eden firmalar işçi barınakları inşa etmeleri için teşvik edilmiştir.²⁰ Pilot uygulama özelliği gösteren projelerden yararlanan *mingong* sayısı oldukça azdır. Bu sosyal destek politikalarının, resmi kent yoksulları için geliştirilenlerle aynı kapsamda değerlendirilmesi mümkün değildir. Yönergenin SARs salgını ertesinde yayımlandığı göz önüne alınırsa uygulamaların, *mingonglar* için elverişli ve ucuz barınma olanağı sağlamayı hedefleyen bir politikanın parçası olmaktan çok bir “halk sağlığı” önlemi olduğu ileri sürülebilir. On yıllardır ailelerle birlikte kentlerde yaşayan ve çalışan *mingongların* sosyal konut programlarından dışlanması sistemin ana sorunudur. Konutun Çin kentlerindeki en önemli ve pahalı aile varlığı haline gelmesine karşın, *mingonglar* hükümetin konut programlarından yararlanamadıkları sürece konut merdiveninde yukarı tırmanamayacaklardır (Wang, 2012: 435-438; Huang, 2012: 953).

2010 ile birlikte artan müdahaleci politikaların etkinliği, Çin’in kadim sorunu olan merkezi hükümet-yerel hükümetler arasındaki idari-mali yetki paylaşımı sorunları nedeniyle azalmaktadır. Yerel hükümetler, düşük gelirli için konut üretimini kaynak israfına yol açan, vergi ve harç gelirlerine ticari konut projelerine kıyasla daha az katkıda bulunan bir faaliyet alanı olarak görmekte; bu nedenle merkezi hükümetin sosyal konut politikaları karşısında ayak diremektedirler. Devlet Konseyi’nin yerel hükümetlerin elde ettikleri arazi-emlak faaliyetlerinden elde edilen net

²⁰ Chongqing, Xiamen gibi kentlerde konut sorunu çeken *mingonglar* düşük gelirli için geliştirilen konut destek programlarının tümüne herhangi bir kısıtlama olmaksızın başvurabilmektedir. Bazı kentler ise düzenli işi olmak ve uzun yıllardır kentte yaşamak koşuluyla göçmen işçilere kiralık konut programlarına başvuru imkânı tanımaktadır (Huang, 2012: 953).

gelirin en az yüzde 10'unun ucuz kiralık konut programına transfer edilmesi yolundaki kararı, yerel hükümetlerce uygulanmamaktadır. 2009 itibarıyla net gelirlerden yapılan transferin oranı ülke genelinde yüzde 1,5'te kalmıştır. Yerel hükümetlerin sosyal amaçlar ile çalışma pahasına arazileri piyasalaştırmaktan ve spekülâtif davranışlardan vazgeçmemeleri, sosyal konut inşası için arazi teminine yanaşmamaları üzerine oluşan sosyal ve politik gerginlik; merkezi hükümetin düşük gelirli için konut üretimi ve kira desteğini yerel yöneticilerin politik geleceğini belirleyen performans kriterleri kapsamına alması ile çözülmeye çalışılmaktadır (Huang, 2012: 949-951; Xu vd., 2009: 903). Her yıl 18 milyon insanın kentlerde yaşamaya başladığı ve 1 milyar m²'lik yeni inşaat alanına gereksinim duyulduğu ülkede, kentleşmenin mevcut haliyle sürdürülmesi mümkün gözükmemektedir. Kentleşme sürecini sürdürülebilir bir patikaya çekmek liderliğin önündeki önemli zorluklardan biridir (Bai, 2012: 345)

İzlenen politikalarda gözlenen gel gittlere, merkezi hükümet ile yerel hükümetler arasındaki yetki paylaşım sorunlarına ve hedef kitlenin belirlenmesindeki kafa karışıklıklarına karşın, son on yıllık zaman diliminde konut reformunun neoliberal içeriğinin zayıfladığını gözlemlenmektedir. 1980 ve 90'larda egemen olan konut tedarik sistemini ticarileştirmeye yönelik dar bakış; konut standartlarındaki eşitsizliklerin artması, rant kolla-ma davranışları, arazi gaspları ve çevre yağması gibi nedenlerle sosyal istikrarsızlık kaynağı haline gelmiş ve terk edilmiştir. 2005 yılı sonrasında sosyalist ahenkli toplum doktrini çerçevesinde neoliberalizme bir tür ince ayar yapmaya çalışan merkezi hükümet, büyüme rekorlarının kırıldığı dönemde elde ettiği birikimleri, ekonomiyi iç pazara yönelik olarak yeniden örgütleme ile düşük gelirli kesimlerin yaşam koşullarını iyileştirme amaçları arasında paylaştırmaya çalışmaktadır (Wang, 2012: 439; Huang, 2012: 949; Xu vd., 2009: 895).

Sonuç Yerine

Son 30 yıllık zaman diliminde uygulamaya konan reform ve dışa açıklık politikası, ülkenin yalnızca iktisadi yapısında önemli değişikliklere yol açmamıştır. Küresel kapitalizm ile yeniden kurulan ilişkiler önemli toplumsal ve mekânsal dönüşümleri beraberinde getirmiştir. Kapitalist ilişkilerin otoriter devlet eliyle yeniden inşa edildiği bu süreçte küresel kapita-

lizme eklenme konusunda önemli bir kararlılık ve başarı gösterilmiştir. Çin dünya ekonomisinin üretim üssü ve buna bağlı olarak büyüme motoru haline gelmiştir. Ortaya çıkan iktisadi dinamizmin en doğrudan etkileri kent mekânı üzerinde görülmüştür. Geleneksel sanayiler inişe geçer, yenileri yükselirken; hizmetler sektörü de sosyalist ekonomide bulunduğu geri pozisyondan çıkarak en hızlı gelişen sektör haline gelmiştir. Söz konusu yapısal dönüşümün en çarpıcı sonuçları kent mekânında kendini göstermiştir. Kentler bir yandan hizmetler sektörünün ve yeni sanayilerin gelişimine bağlı olarak işgücü akınuna uğramış, diğer yandan eski sanayilerin zemin kaybetmesine ve Çin özelinde bundan ayrı düşünülemez eski endüstri ilişkilerinin çözülmesine bağlı olarak, işsizlik dalgası ile karşı karşıya kalmışlardır. Bu gelişmeler sonucunda kadim ve yakıcı; ancak esas olarak kıra ilişkin bir mesele olan yoksullukla mücadelede mesafe alan Çin, kendisi için yeni bir olgu olan kent yoksulluğu ile karşı karşıya kalmıştır.

Reformcu ÇKP, gelirin adaletsiz dağılımı başta olmak üzere piyasa reformları sonucu ortaya çıkan toplumsal maliyetlere uzun süre duyarsız kalmıştır. Reformun yarattığı fırsatların cazibesi, en azından 2000'lerin başlarına kadar, toplumsal eşitsizliklerin yarattığı tepkiye galip gelmiştir. Çin'in içinde bulunduğu toplumsal ve ekonomik koşullar, meselenin -benimsenen kriterlere bağlı olarak çok farklı sonuçlara ulaşmayı mümkün kılan- yoksul sayısının ötesinde ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Reform öncesinde yoksulluktan çok eşitsizlikten korkan partinin çizgisi, reformun ilk yirmi beş yılında eşitsizlikten çok yoksulluktan korkan bir çizgiye, günümüzde ise hem yoksulluktan hem de eşitsizlikten korkan bir çizgiye evrilmiş benzerdir. Son on yılda, her ne kadar rejimin meşruiyetinde önemli bir sarsıntıya yol açmasa da güçlenen toplumun piyasaya karşı kendini savunma refleksi, Parti-Devlet katında bir nebze olsun karşılık bulmuşa benzerdir.

Kapitalist restorasyonun mevcut ve olası sonuçlarını gören dördüncü kuşak liderlik, toplumsal meşruiyetini restore etme kaygısıyla hareket etmeye başlamıştır. Hu-Wen liderliğinin izlediği -birbiriyle kolaylıkla çelişir hale gelebilecek- ekonomik büyüme ile refahın yeniden dağıtımını bir arada yürütme siyasetinde ağırlık biraz olsun ikinci amaca kaymıştır. Sosyalist Ahenkli Toplum doktrini uyarınca "kente kayıtlılar"dan başlayan sosyal güvenlik reformu çabaları, sosyal yardım ve hizmetlerin kapsa-

mında -reformun ilk on yıllarına kıyasla- genişleme ve sosyal konut programları dikkati çekmektedir.

Reform ve dışa açıklık politikası neticesinde kapitalizmin yarattığı sosyal sorunlarla yüzleşen ÇKP'nin önündeki muhtemelen en zorlu sınav, özellikle kentlerde kendini gösteren göreceli yoksullukla ve bunun yaratacağı toplumsal gerginlik ve arayışlarla mücadele olacaktır. 21. yüzyılın "iki bacak üzerinde yürüme stratejisi"nin²¹ ilki gibi başarısız olmaması, Parti-Devlet kadar büyüme koalisyonunun da tutumuna bağlıdır. Çalışan sınıfların çalışma ve yaşam standartlarını arttırmanın yolu, ücret/kar oranlarına müdahalenin yanında piyasaya müdahaleyi gerektirmektedir. Böylece bir müdahaleci politika ne neoliberalizmin küresel ajandasına ne de iyiden iyiye serpiyen Çin burjuvazisinin birikim önceliklerine uygundur. Nitekim, Hu-Wen liderliğinin yerini alan beşinci kuşak (Xi-Li) liderliğin 2013 sonunda ilan ettiği reform paketinin içeriğine bakıldığında piyasa reformlarını derinleştirme vurgusunun yeniden güçlendiği görülmektedir. ÇKP'nin "Çin karakteristikleri ile neoliberalizm" programına olan bağlılığı ve bağımlılığı sürdükçe, partiden ne sosyal politika alanında pansuman mahiyetindeki önlemlerin ötesine geçen yeniden dağıtımcı bir müdahale ne de sosyal konut stokunu arttırmaya yönelik kamucu bir yatırım atılımı beklemek gerçekçi olacaktır. Parti-Devletin eşitlikçi mazisini anımsaması, ancak işçi sınıfının (üretim yapan herkesin) sınıf asimetrisini ortadan kaldırmaya yönelik bir program ve eylemsellik etrafında bir araya gelerek politik baskıyı yükseltmesinden, kentleri toplumsal ve sınıfsal mücadelesinin odağı haline getirmesinden geçmektedir.

²¹ İki ayak üzerinde yürüme, Mao'nun ağır sanayi ile tarım sektörünün eş anlı gelişimini hedefleyen Büyük İleri Atılım programını sembolize eden bir tabirdir. Ayrıntı için bkz. MacFarquar, 1987.

KAYNAKÇA

Bai, X. (2012) "The Urban Transition in China: Trends, Consequences and Policy Implications", **The New Global Frontier içinde**, Eds. G. Martine vd., London: Earthscan, 335-351.

Bingqi, X. (2011) "The Financial Crisis and Education in China", **The China Educational Development Yearbook Vol.3 içinde**, Ed. Y. Dongping, Leiden: Brill, 169-194.

Cai F. (2012) "Growing Pains: What Employment Dilemma Does China Face at Its Lewis Turning Point", **The China Population and Labor Yearbook Vol.3 içinde**, Eds. F. Cai; M. Wang, Leiden: Brill, 113-134.

Chan K.W. (2010) "The Global Financial Crisis and Migrant Workers in China: 'There is No Future as a Labourer; Returning to the Village has No Meaning'", **International Journal of Urban and Regional Research**, 34,3, 659-677.

Chan K. W. ve Zhang L. (1999) "The Hukou System and Rural-Urban Migration in China: Processes and Changes", **The China Quarterly**, 160, 818-855.

Chen J. (2013) **Unfinished Reforms in the Chinese Economy**, SGP: World Scientific Company.

Field, J. vd. (2006) "Chinese Township and Village Enterprises: A Model for Other Developing Countries", University of Michigan, 1-23.

Forrest R.; Hirayama Y. (2009) "The Uneven Impact of Neoliberalism on Housing Opportunities", **International Journal of Urban and Regional Research**, 33, 4, 998-1013.

Fu, X. ; Balasubramanyam, V.N. (2003) "Township and Village Enterprises in China", **Journal of Development Studies**, 39, 4, 27-46.

Gabriel, S.J. (1998) "The Structure of a Post-Revolutionary Economic Transformation: The Chinese Economy from the 1949 Revolution to the Great Leap Forward", **China Essay Series**, No.3, (Erişim) <http://www.mtholyoke.edu/courses/sgabriel/economics/china-essays/3.html>, 5.11.2014

Gabriel, S. J.; **Chinese Capitalism and the Modernist Vision**, London&New York: Routledge, 2006.

Gökten, K. (2012a) **Çin Yüzyılımı Anlamak**, Ankara: Notabene.

Gökten, K. (2012b) "Kapitalizm için Çalışmak: Çin'de İşgücü Piyasasının İnşası", **Çalışma ve Toplum**, 35, 4, 99-120.

Hart-Landsberg, M., Burkett, P. (2006) "China and the Dynamics of Transnational Accumulation: Causes and Consequences of Global Restructuring", **Historical Materialism**, 14, 3, 3-43.

Harvey, D. (2008) "The Right to the City", **New Left Review**, 53, 23-40.

Harvey, D. (2012) **Rebel Cities: From the Right to the City to the Urban Revolution**, London&New York: Verso.

Ho, Samuel P. S. vd. (2003) "'Letting Go of the Small': An Analysis of the Privatization of Rural Enterprises in Jiangsu and Shandong", **Journal of Development Studies**, 39, 4, 1-26.

Huang Y. (2012) "Low income Housing in Chinese Cities: Policies and Practices", **The China Quarterly**, 212, 941-964.

Kochhar, G. (2008) "China's Urban Poor: An Expanding Social Stratum", Discussion Paper 37, **The University of Nottingham China Policy Centre**, 1-47.

Lau, R.W.K. (1997) "China: Labour Reform and the Challenge Facing the Working Class", **Capital&Class**, 61, 45-80.

Li J. vd. (2008) "China's New Social Security System in the Making: Problems and Prospects", **International Journal of Public Administration**, 31, 5-23.

Liu Y. vd. (2008) "Urban Pauperization Under China's Social Exclusion: A Case Study of Nanjing", **Journal of Urban Affairs**, 30,1, 21-36.

Lippit, V. (1975) "The Great Leap Forward Reconsidered", **Modern China**, Vol.1, No.1, 92-115.

MacFarquar, R. (1987) **The Origins of the Cultural Revolution: Volume II, the Great Leap Forward 1958—1960**, New York: Columbia University Press.

NBSC (2007) *China Statistical Yearbook*, Beijing: China Statistical Press.

NBSC (2012) *China Statistical Yearbook*, China Statistical Press, (Erişim) <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2012/indexeh.htm>, 07.08.2014.

NBSC (2013) *China Statistical Yearbook*, China Statistical Press, (Erişim) <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2013/indexeh.htm>, 05.08.2014.

OECD (2002) **China in the World Economy: The Domestic Policy Challenges**, Paris: OECD Publishing.

OECD (2005) **OECD Review of Agricultural Policies: China**, Paris: OECD Publishing.

Qi, H. (2014) "The Labor Share Question in China", **Monthly Review**, 65, 8, 23-35.

Peng Z.; Ding Y. (2012) "Tackling urban poverty in China: the Minimum Living Standard Scheme and its limitations", **Journal of Poverty and Social Justice**, 20, 3, 261-276.

Solinger D.J. (2002) "Labour Market Reform and the Plight of the Laid-off Proletariat", **The China Quarterly**, 170, 304-326.

Song, S. Vd. (2009) "Urban Poor in China", **The Chinese Economy**, 42.4.44-62.

Southwestern University of Finance and Economics (2012), *China Household Finance Survey*, (Erişim) <http://www.chfsdata.org/detail-26,28-56.html>, 12.09.2014.

Taylor, B. vd. (2003) **Industrial Relations in China**, Cheltenham&Northampton: Edward Elgar.

UNCTAD (2014) UnctadStat Database, (Erişim) <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx>, 05.09.2014.

UNDP; **Human Development Report 2007/2008**, New York: UNDP, 2007.

Wang Y.P. (2000) "Housing Reform and its Impacts on the Urban Poor in China", **Housing Studies**, 15,6, 845-864.

Wang, Y.P. (2004) **Urban Poverty, Housing and Social Change in China**. London: Routledge.

Wang Y.P. (2012) "Housing the Urban Poor in a Marketised System in China", **Urban Policy and Research**, 30,4, 423-441.

Wang Y.P.; Murie, A. (1996) "The Process of Commercialisation of Urban Housing in China", **Urban Studies**, 33, 6, 971-989.

Wang Y.P.; Murie A. (2011) "The New Affordable and Social Housing Provision System in China: Implications for Comparative Housing Studies", **International Journal of Housing Policy**, 11,3, 237-254.

Wang Y.P. vd. (2012) "The Maturation of the Neo-liberal Housing Market in Urban China", **Housing Studies**, 27, 3, 343-359.

Williams, H. (2001) "Socialism and the End of the Perpetual Reform State in China" **Journal of Contemporary Asia**", 31, 2, 161-195.

World Bank (2014a) China Economic Update-June 2014, (Erişim) http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/EAP/China/China_Economic_Update_June2014.pdf, 10.11.2014.

World Bank (2014b) PovcalNet: an online poverty analysis tool, (Erişim) <http://iresearch.worldbank.org/PovcalNet/index.htm>, 10.08.2014.

World Bank (2014c) Database, (Erişim) <http://data.worldbank.org/country/>, 11.09.2014.

World Bank (2014d) World DataBank Poverty and Inequality Database, (Erişim) <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview.aspx>, 12.09.2014.

Wu, F.; Huang, N. (2007) "New Urban Poverty in China: Economic restructuring and transformation of welfare provision", **Asia Pacific Viewpoint**, 48, 2, 168-185.

Xu J. vd. 2009 "Land Commodification: New Land Development and Politics in China since the Late 1990s", **International Journal of Urban and Regional Research**, 33,4, 890-913.

Yongnian Z. (2009) "Economic Reform, Social Policy and Political Transition in China", L. T. Seng; Z. Litao (eds.), **China's New Social Policy: Initiatives for a Harmonious Society içinde**, NJ&London: World Scientific, 11-21.

Zhu, Y. (2000) "In Situ Urbanization in Rural China: Case Studies from Fujian Province", **Development and Change**, 31, 2, 413-434.

Yrd. Doç. Dr. Kerem Gökten: 1999 yılında Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünü bitiren Kerem Gökten, 2000 yılında aynı üniversitenin sosyal bilimler enstitüsünde İktisat Politikası Anabilim Dalında yüksek lisansa başlamıştır. Bu programdaki öğrenimini “Küreselleşme, Gelişmekte Olan Ülkeler ve Türkiye üzerine etkileri” başlıklı tez çalışmasını savunarak 2003 yılında tamamlayan yazar, aynı yıl Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Bilim dalında doktora öğrenimine başlamıştır. “Çin Ekonomisinde Dönüşüm ve Kapitalist Dünya-Ekonomisine Eklemlenme Süreci: 1978-.... başlıklı tezini 2009 yılında savunan yazar Niğde Üniversitesi İİBF Uluslararası Ticaret ve Lojistik Yönetimi Bölümü’nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.